

Fenomenologija i etiologija ubojstva

Vincelj, Ira

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:784053>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-27**



Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)



REPUBLIKA HRVATSKA

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Katedra za kazneno pravo

Odsjek za kriminologiju

Ira Vincelj

FENOMENOLOGIJA I ETIOLOGIJA UBOJSTVA

Diplomski rad

Mentorica:

Doc.dr.sc. Reana Bezić

Zagreb, 2023. Godine

Izjava o izvornosti

Ja, Ira Vincelj, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ira Vincelj, v. r.

1. UVOD.....	1
2. UBOJSTVO U SUVREMENOM KAZNENOPRAVNOM ZAKONODAVSTVU REPUBLIKE HRVATSKE.....	2
2.1. KAZNENO DJELO UBOJSTVA	2
2.2. KAZNENO DJELO TEŠKOG UBOJSTVA I KVALIFIKATORNE OKOLNOSTI.....	7
2.3. KAZNENO DJELO USMRĆENJA KAO PRIVILEGIRANI OBLIK UBOJSTVA.....	9
2.4. POKUŠAJ UBOJSTVA.....	12
3. FENOMENOLOGIJA (SMRTONOSNOG) NASILJA U HRVATSKOJ I NA BALKANU.....	13
3.1. POJAVNI OBLICI I KONTEKST (SMRTONOSNOG) NASILJA U HRVATSKOJ I NA BALKANU ...	14
3.2. PROFIL BALKANSKOG POČINITELJA (SMRTONOSNOG) NASILJA	15
3.2.1. <i>Potencijalni kriminogeni faktori i prediktori (smrtonosnog) nasilnog ponašanja..</i>	<i>15</i>
3.2.2. <i>Motiv počinitelja.....</i>	<i>22</i>
3.2.3. <i>Odnos žrtve i počinitelja</i>	<i>23</i>
3.3. POKUŠANA NASPRAM DOVRŠENIH UBOJSTAVA NA BALKANU	26
3.4. ZASTUPLJENOST UBOJSTAVA U RH I NA BALKANU I USPOREDBA S OSTATKOM EUROPE I SVIJETOM.....	28
3.4.1. <i>Zastupljenost ubojstava u svijetu.....</i>	<i>28</i>
3.4.2. <i>Stopa ubojstava na europskoj razini.....</i>	<i>31</i>
3.4.3. <i>Zastupljenost ubojstava u Republici Hrvatskoj.....</i>	<i>33</i>
4. ETIOLOGIJA UBOJSTVA	36
4.1. TEORIJE O UZROCIMA KAŽNJIVOG PONAŠANJA	36
4.1.1. <i>Pozitivističke teorije o uzrocima kažnjivih ponašanja.....</i>	<i>37</i>
4.1.2. <i>Ekološke teorije o uzrocima kažnjivih ponašanja</i>	<i>39</i>
4.1.3. <i>Teorija anomije</i>	<i>40</i>
4.1.4. <i>Teorija etiketiranja.....</i>	<i>41</i>
4.1.5. <i>Teorija difirencijalne asocijacije.....</i>	<i>43</i>
4.1.6. <i>Teorija genetske predispozicije za kažnjivo ponašanje</i>	<i>44</i>
4.1.7. <i>Radikalna teorija.....</i>	<i>44</i>
4.1.8. <i>Ostale kriminološke teorije</i>	<i>45</i>
5. ZAKLJUČAK.....	47

6. POPIS KORIŠTENE LITERATURE	49
6.1. KNJIGE KORIŠTENE U RADU:	49
6.2. PROPISI KORIŠTENI U RADU:.....	49
6.3. INTERNETSKÉ STRANICE KORIŠTENE U RADU:	49
6.4. ZNANSTVENI ČLANCI I DRUGI IZVORI KORIŠTENI U RADU:	51

SAŽETAK:

Ubojstvo predstavlja jedno od najtežih kaznenih djela koje čovjek može počinuti prema svojoj vrsti, te ujedno jedan od najstravičnijih delikata nasilja u kriminologiji, čija je posljedica uvijek smrt druge osobe. Ovaj rad pobliže obrađuje temu pojava oblika (fenomenologije) i uzroka (etiologije) ubojstva, te normativni okvir i inkriminaciju ubojstva u suvremenom kaznenopravnom zakonodavstvu Republike Hrvatske. U cilju boljeg razumijevanja kriminološke empirijske stvarnosti ubojstava, u radu se najprije definiraju glavna obilježja bića kaznenog djela ubojstva, teškog ubojstva i usmrćenja, određuje se distinkcija između dovršenih ubojstava i onih koja su ostala samo na pokušaju, te se pobliže govori o tome kako se počinitelji istih sankcioniraju. Budući da je ubojstvo moguće počinuti samo i isključivo s namjerom prouzročenja smrti drugog, opisuju se različite vrste namjere i način na koji sud zaključuje o istom. Za samu kvalifikaciju djela kao ubojstva i za kažnjavanje počinitelja, nije dovoljno samo da je počinitelj svojom radnjom namjerno prouzročio smrt druge osobe kao posljedicu, čime je ostvario biće kaznenog djela ubojstva iz čl.110. KZRH, već će biti nužno potrebno da je takva radnja protupravna i skrivljena, pa će se o tim elementima formalnog pojma kaznenog djela raspravljati u daljnjem dijelu rada. Osim slova zakona, u radu se pobliže odgovara na pitanja da li se, u kojim pojavnim oblicima, te na koji način (pokušana i dovršena) ubojstva pojavljuju u Republici Hrvatskoj i na Balkanu, koje su fenomenološke karakteristike samog incidenta, počinitelja i žrtve (smrtonosnog) nasilja, te koje su kazne najčešće izrečene počinitelju. Potaknuta općepoznatim stereotipima i predrasudama koje prate balkanske zemlje, kao prostor *sui generis*, koji je još duboko zaostao u prošlim ratnim događanjima i praksi krvne osvete, na kojem još uvijek žive „patrijarhalni, nasilni i divlji barbari koji piju šljivovicu i sređuju stvari na njihov način - oružjem i nasiljem, na temelju dostupnih statističkih podataka i rezultata najnovije „Balkan Homicide study“, istražila sam jesu li takvi stereotipi doista u skladu s kriminološkom empirijskom stvarnosti ovog dijela Europe, usput komparirajući stope ubojstava i stope ukupnog kriminala sa ostatkom Europe i svijetom. U radu se posebno bavim i pitanjima odnosa žrtve i počinitelja, te profila ubojice u RH i općenito na Balkanu, a dotičem se i rasprave o pojedinim čimbenicima koji najčešće djeluju kao faktori rizika i doprinose počinjenju takvog (smrtonosnog) nasilja. Iako je ubojstvom počinjeno stravično kazneno djelo koje „ostavlja tijelo iza sebe“ i gasi život drugog čovjeka zauvijek, ljudskoj je prirodi urođena znatiželja za odgovorom na pitanje zašto je tome tako, zašto čovjek postaje ubojica. U skladu s time, bavim se raznim endogenim, egzogenim i mješovitim etiološkim teorijama koje pokušavaju naći

uzrok spomenutoj misteriji i fenomenu koji nas i dan danas ne prestaje intrigirati, iako apsolutan i jednoznačan odgovor na spomenuto pitanje još uvijek nije pronađen.

Ključne riječi: Ubojstvo, (smrtonosno nasilje), namjera, pokušana naspram dovršenih ubojstva, Balkan kao prostor *sui generis*, fenomenologija, etiologija, kazna

POPIS GRAFOVA:

Graf 1. Prijavljeni, optuženi i osuđeni počinitelji KD ubojstva, teškog ubojstva i usmrćenja u 2022. godini	18
Graf 2. Osuđeni punoljetni počinitelji kaznenih djela protiv života i tijela u 2022. godini prema školskoj spremi	19
Graf 3. Osuđeni punoljetni počinitelji kaznenih djela protiv života i tijela u 2022. prema bračnom stanju	20
Graf 4. Osuđeni punoljetni počinitelji KD ubojstva i teškog ubojstva u 2022. prema stjecaju i sudioništvu, ranijim osudama, oduzimanju predmeta	20
Graf 5. Osuđeni počinitelji KD ubojstva u 2022. godini prema dobi u vrijeme počinjenja djela	21
Graf 6. Žrtve dovršenih i pokušanih ubojstava u RH u 2021. godini prema spolu	24
Graf 7. Žrtve dovršenih i pokušanih ubojstava u RH u 2022. godini prema spolu	24
Graf 8. Stope ubojstava po kontinentima i svijetu u razdoblju od 2013.-2017. godine	31
Graf 9. Broj prijavljenih ubojstava na godinu u razdoblju od 2013. - 2022. g. u RH.....	34
Graf 10. Usporedba broja evidentiranih nasilnih smrti u najvećim gradovima RH posljednjih godina	34

POPIS SLIKA:

Slika 3. Stopa ubojstava u europskim državama u 2020. godini	32
Slika 4. Geografska raspodjela stope ubojstava po državama Jugoistočne Europe u razdoblju od 2007. - 2011. godine	33

1. UVOD

Kazneno djelo ubojstva jedno je od najtežih i najstravičnijih zločina koje čovjek može počinuti prema svojoj vrsti. Ono predstavlja, kako se u literaturi često metaforizira, „*vrh sante leda*“ temeljnih zločina, budući da za razliku od ostalih kaznenih djela, „*ostavlja beživotno tijelo iza sebe*“,¹ a ujedno i najekstremniji delikt nasilja u kriminologiji, čija je posljedica uvijek smrt druge osobe.² Termin ubojstvo, odnosno homicid kao njegov sinonim, potječe od lat. *homo, inis., m.*=čovjek i lat. *cidere*=sjeći,³ pa i nije čudno da njegovo spominjanje izaziva jezu i budi u nama izrazito negativne osjećaje. Ipak, još od davnina, „*čovjek je čovjeku bio vuk*“, što jasno dokazuje i činjenica da se za najraniju poznatu žrtvu ubojstva drži neandertalski muškarac ubijen prije 50 000 godina.⁴ Što je to nečovječno u čovjeku da ga navede da oduzme život drugom čovjeku i zauvijek ga obilježi kao ubojicu? Zašto ljudi ubijaju? Postoje li određeni faktori rizika na strani počinitelja i/ili žrtve, koji djeluju kao potencijalni okidači i prediktori (smrtonosnog) nasilja? Kako je ubojstvo regulirano u suvremenom kaznenom zakonodavstvu Republike Hrvatske i koliko često je počinjeno? Koji su pojavni oblici ubojstava najčešći na Balkanu i koje su opće fenomenološke karakteristike incidenta, počinitelja i žrtve? Postoje li fenomenološke razlike između smrtonosnog i nesmrtonosnog nasilja, odnosno između dovršenih i pokušanih ubojstava na Balkanu? Jesu li Republika Hrvatska i Balkan, kao prostor *sui generis*, u usporedbi s ostatkom Europe i svijetom doista područje visokog kriminala, još duboko zaostalo u prošlosti i nedavnim ratnim događanjima na kojem pod krinkom pravne države, još uvijek žive „nasilni, patrijarhalni i divlji barbari koji piju šljivovicu“, „sređuju stvari na njihov način“ - oružjem, prakticirajući krvnu osvetu i ubijajući jedni druge (ponekad i samo zbog krivog pogleda ili odbijanja pića u krčmi)⁵ ili se radi o običnim stereotipima i pukim predrasudama koje nemaju uporišta u kriminološkoj empirijskoj stvarnosti? Ova fenomenološka i etiološka pitanja bila su i ostala predmet interesa znanstvenika i istraživača, a osobito najnovije Balkanske studije ubojstava, u svijetlu čijih će se rezultata i nalaza, uz usporedno korištenje različitih službenih statistika, u ovom radu detaljnije pokušati odgovoriti na prethodno spomenuta pitanja.

¹ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021.g., str. 12.

² Derenčinović, D.; Getoš, A. – M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008. g., str. 47.

³ <https://hr.wikipedia.org/wiki/Ubojstvo>, posljednji put pristupljeno stranici 10. ožujka, 2023.g.

⁴ <https://hr.wikipedia.org/wiki/Ubojstvo>, posljednji put pristupljeno stranici 10. ožujka, 2023.g.

⁵ Getoš-Kalac, A., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021.g., str. 25.

2. UBOJSTVO U SUVREMENOM KAZNENOPRAVNOM ZAKONODAVSTVU REPUBLIKE HRVATSKE

Kako je već rečeno u uvodu, ubojstvo predstavlja tzv. "tip of the iceberg" kaznenih djela⁶ i jedno od najstarijih poznatih delikata, koje je danas beziznimno regulirano u modernim kaznenim zakonodavstvima civiliziranih zemalja.⁷ Budući da se poredbena zakonodavstva različitih zemalja svijeta razlikuju u pogledu regulacije kaznenog djela ubojstva s obzirom na tumačenje pojedinih obilježja djela i odmjeravanje kazne,⁸ potrebno je, za svrhu ovog rada, najprije pružiti kratak osvrt i uvid u to kako je ubojstvo kao kazneno djelo regulirano u našem suvremenom, trenutačnom Kaznenom Zakonu Republike Hrvatske.⁹

2.1. Kazneno djelo ubojstva

Život i tijelo čovjeka pravno su zaštićeni kao najvažnija dobra ustavnog poretka Republike Hrvatske, a pravo svakog čovjeka na život zajamčeno je Ustavom Republike Hrvatske i ustavnim ukidanjem smrtne kazne 1990. godine, kao elementarno i apsolutno ljudsko pravo.¹⁰ U suvremenom kaznenopravnom zakonodavstvu Republike Hrvatske, ubojstvo je sankcionirano u glavi desetoj posebnog dijela Kaznenog zakona, te kao takvo predstavlja jedno od najtežih kaznenih djela protiv života i tijela, kod kojih je objekt radnje (živi) čovjek.¹¹ Počinitelj kaznenog djela ubojstva može biti samo čovjek, koji svojom radnjom ubija drugog čovjeka. Čovjekom se smatra svako živo biće, koje je rođeno od žene, bez obzira na njegovo zdravstveno stanje i mentalne sposobnosti.¹² Za početak života, uzima se već sam početak poroda, odnosno trenutak kad su započeli trudovi kod poroda prirodnim putem ili trenutak odvajanja ploda od majčine utrobe kod poroda carskim rezom, pa plod uživa

⁶ Getoš-Kalac, A., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 12.

⁷ <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=62917> Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., posljednji put pristupljeno 13.3.2023. g.

⁸ Vuletić, I., *Kazneno djelo ubojstva u hrvatskom zakonodavstvu i sudskoj praksi*, znanstveni članak, međunarodna recenzija, Harmonius: Journal of legal and social studies in South East Europe, vol. 7, 2018. g., str. 327.-343., str. 327.

⁹ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, na snazi od 01.01.2023. g. (dalje u tekstu: KZRH).

¹⁰ Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14, čl. 21. st. 1. i st. 2.

¹¹ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 110.

¹² Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 62.

kaznenopravnu zaštitu i prije nego što je porod dovršen, ali pod uvjetom da dijete bude rođeno živo.¹³ Da bismo mogli pravilno kvalificirati djelo kao kazneno djelo ubojstva, nužno je prvenstveno da kao posljedica počiniteljeve radnje nastupi smrt druge osobe, različite od osobe počinitelja.¹⁴ U kaznenopravnom smislu, prema tzv. Harvardskom kriteriju¹⁵, uzima se da je do smrti došlo i da je život prestao u trenutku prestanka rada mozga, tj. cerebralne funkcije, bez obzira na to jesu li druge životne funkcije ostale očuvane.¹⁶ U zakonskom opisu kaznenog djela ubojstva, u čl.110. KZRH jasno je određeno sljedeće: „tko ubije drugoga, kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina.“¹⁷ Upravo spomenutom odredbom, zakonodavac je odredio samo posebni minimum, što nas dovodi do izravne primjene općeg maksimuma zatvorske kazne koja po čl. 44. KZRH iznosi 20 godina.¹⁸ Radnja počinitelja KD ubojstva opisuje se kao ubijanje drugog. Ubojstvo je najčešće počinjeno aktivnom radnjom, tj. činjenjem, kao komisivni delikt (npr. davljenjem, gušenjem, upotrebom vatrenog ili hladnog oružja itd.).¹⁹ Iako u našem Kaznenom zakonu nečinjenje nije izričito navedeno kao način počinjenja, ubojstvo je moguće počinuti i nečinjenjem, kao nepravo kazneno djelo nečinjenjem (zakonski neregulirani *delicta commisiva per ommisionem*).²⁰ Ipak, za ubojstvo nečinjenjem, potrebno je kumulativno ispunjenje dvaju uvjeta.²¹ Prvo, za ubojstvo nečinjenjem neće odgovarati svatko, već isključivo onaj počinitelj koji ima svojstvo garanta i koji je po osnovi svoje pravne, tzv. „garantne“ dužnosti bio dužan skrbiti za nepovredivost života drugog čovjeka kao pravnog dobra, a čije je nečinjenje (tj. propuštanje poduzimanja radnje izvršenja kontrolne ili zaštitne funkcije) bilo uzrok smrti.²² Uz to je potrebno postojanje opće i individualne sposobnosti garanta za poduzimanje radnje.²³ Kao drugi kumulativni uvjet za počinjenje KD ubojstva nečinjenjem, KZRH u čl.20.st.2. izričito sadrži

¹³ Vuletić, I., *Kazneno djelo ubojstva u hrvatskom zakonodavstvu i sudskoj praksi*, Harmonius: Journal of legal and social studies in South East Europe, vol. 7, 2018. g., str. 327.-343., str.331., znanstveni članak.

¹⁴ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 62.

¹⁵ <http://www.hdm.hr/2003/05/21/2003/>, posljednji put pristupljeno 01.04.2023.g.

¹⁶ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 62.

¹⁷ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 110.

¹⁸ Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., *Kazneno pravo – opći dio II (Kazneno djelo i kaznenopravne sankcije)*, Zagreb, 2017. g., str. 226.

¹⁹ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 65.

²⁰ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 65. – 66.

²¹ Kazneni Zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl.20.st.2.

²² Kazneni Zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl.20.st.2.

²³ Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., *Kazneno pravo – opći dio II (Kazneno djelo i kaznenopravne sankcije)*, Zagreb, 2017. g., str. 18. („U takvim situacijama, vrijedit će stara latinska maksima „ultra posse nemo tenetur“ prema kojoj „nitko nije dužan više od onoga što je u mogućnosti učiniti“, pa tako ni garant“.)

zahtjev da „propuštanje garanta po djelovanju i značenju mora biti jednako počinjenju tog KD činjenjem“.²⁴ Sukladno čl.20.st.3. KZRH, postoji fakultativna mogućnost da se počinitelju KD ubojstva izrekne blaža kazna ako je ubojstvo počinio nečinjenjem.²⁵ Kao primjer počinjenja kaznenog djela ubojstva nečinjenjem, u kaznenopravnoj literaturi često se navodi ubojstvo djeteta namjernim i svjesnim nehranjenjem od strane majke kao garanta, ubojstvo pacijenta namjernim i svjesnim propuštanjem davanja potrebnih, za život nužnih lijekova od strane liječnika kao garanta i dr.²⁶ Da bi radnja počinitelja bila kvalificirana i sankcionirana kao kazneno djelo ubojstva, a počinitelj kažnjen, nije dovoljno samo da je počinitelj njome ostvario biće KD iz čl.110 KZ, tj. ubio drugoga, već KZRH zahtijeva da pri tom budu realizirana i preostala dva opća elementa formalnog pojma kaznenog djela, a to su: krivnja počinitelja i protupravnost počiniteljeve radnje.²⁷ U skladu s načelom krivnje kao jednim od osnovnih načela našeg Kaznenog zakona i presumpcijom nevinosti, nije dovoljno samo da je počinitelj svojom radnjom prouzročio smrt drugog kao zabranjenu posljedicu, već je potrebno da državni odvjetnik dokaže je on kriv za nju,²⁸ a da bi bio kriv za kazneno djelo ubojstva, potrebno je da je u trenutku počinjenja spomenute radnje bio ubrojiv²⁹, da je postupao s namjerom, da je bio svjestan ili bio dužan i mogao biti svjestan protupravnosti svog djela³⁰, te da nije postojao nijedan ispričavajući razlog³¹ koji bi ga oslobodio krivnje.³² Namjera počinitelja, *lat. dolus*, da ubije drugoga, esencijalni je sastojak KD ubojstva,³³ te upravo ova najviša razina krivnje diferencira kazneno djelo ubojstva od kaznenog djela prouzročenja

²⁴ Kazneni Zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22., čl.20.st.2.

²⁵ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22., čl.20. st.3.

²⁶ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 65. – 66.

²⁷ Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., *Kazneno pravo – opći dio II (Kazneno djelo i kaznenopravne sankcije)*, Zagreb, 2017. g., str. 4.- 5.

²⁸ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 4.

²⁹ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 24. St. 1. – 3. („Ubrojivost je, pretpostavka krivnje, pa samo ubrojiva osoba može postupati s namjerom i biti svjesna nedopuštenosti svog djela.“).

³⁰ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 32., st. 1. i st. 2.

³¹ Herceg Pakšić, Barbara, *Zakonska regulacija i pravna priroda prekoračenja granica nužne obrane kao ispričavajućeg razloga de lege lata et de lege ferenda*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 22, br. 1, 2015. g., izvorni znanstveni članak, str. 125. – 151., str.125. („Prvi takav razlog koji počinitelja oslobađa krivnje i eliminira samo postojanje kaznenog djela, jest ispričavajuća krajnja nužda, a drugi je prekoračenje granica nužne obrane zbog „ispričive jake prepasti prouzročene napadom.“).

³² Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 23.

³³ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=42872> Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., posljednji put pristupljeno 22. ožujka, 2023. g. („Iako KZRH ne ističe izričito namjeru u zakonskom opisu kaznenog djela ubojstva, općenito se podrazumijeva da je ona potrebna u svakom onom slučaju kada u zakonskom opisu kaznenog djela nije ništa rečeno o obliku krivnje.“).

smrti iz nehaja iz čl.113. KZRH.³⁴ Utvrđivanje postojanja namjere prouzročenja smrti presudno je i za razgraničenje KD ubojstva od KD teške tjelesne ozljede kvalificirane smrću.³⁵ Tako je Vrhovni sud Republike Hrvatske presudom odbio žalbu optuženika kao neosnovanu i potvrdio pobijanu presudu Županijskog suda u Zagrebu kao prvostupanjskog suda kojom je optuženik V.D. proglašen krivim za počinjenje pokušaja ubojstva, a ne kaznenog djela teške tjelesne ozljede, jer je, uzevši u obzir sredstvo počinjenja djela, intenzitet uboda i lokaciju uboda, nedvojbeno da je optuženik ugrozio život oštećenika, a ne samo njegov tjelesni integritet.³⁶ Optuženi je, naime, oštećeniku nanio tešku i po život opasnu ozlijedu nožem na preklap, veličine 11,5 cm, oštrice 5cm podobnim da dovede do smrti, pri čemu je smjer i jačina uboda graničila između srednje jakog i jakog intenziteta.³⁷ Ubojstvo je moguće počinuti isključivo s namjerom, bilo izravnom namjerom, lat. *dolus directus*, prvog ili drugog stupnja, bilo neizravnom namjerom, lat. *dolus eventualis*, bilo njihovom kombinacijom.³⁸ Izravna i neizravna namjera razlikuju se prema intelektualnoj i voljnoj sastavnici.³⁹ S izravnom namjerom prvog stupnja, postupao je počinitelj koji je bio svjestan da svojom radnjom usmrćuje drugog i to je htio učiniti.⁴⁰ Izravna namjera drugog stupnja, postoji kod počinitelja kojemu nije stalo do toga da ostvari obilježja KD ubojstva, ali je znao da sigurno hoće, ako poduzme namjeravanu radnju.⁴¹ Tipičan primjer za ubojstva počinjena s izravnom namjerom drugog stupnja, jesu ubojstva tzv. kolateralnih žrtava, koja se u praksi javljaju u stjecaju s ubojstvom (ili pokušajem ubojstva) s izravnom namjerom prvog stupnja.⁴² S neizravnom namjerom, lat. *dolus eventualis*, postupao je počinitelj koji je bio

³⁴ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl.113., Vuletić, I., *Kazneno djelo ubojstva u hrvatskom zakonodavstvu i sudskoj praksi*, znanstveni članak, međunarodna recenzija, Harmonius: Journal of legal and social studies in South East Europe, vol. 7, 2018. g., str. 327.-343., str.331.: („Ukoliko državni odvjetnik nije u mogućnosti dokazati postojanje namjere počinitelja, a moguće je dokazati postojanje nehaja, tada će biti nužno prekvalificirati optužbu na blaže kazneno djelo prouzročenja smrti iz nehaja iz čl. 113 KZRH.“)

³⁵ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 69. („Kao i kod kaznenog djela ubojstva, posljedica kod KD teške tjelesne ozljede kvalificirane smrću jeste također smrt drugoga, pa ključ pravilne kvalifikacije djela leži u obliku krivnje počinitelja. Preciznije rečeno, potrebno je dokazima utvrditi je li počinitelj tempore criminis postupao s namjerom da usmrti drugog ili samo s namjerom nanošenja tjelesnih ozljeda, a smrtnu posljedicu je prouzročio iz nehaja.“)

³⁶ <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2003IKzB937A5>, presuda VSRH u predmetu Kž-937/03-5

³⁷ <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2003IKzB937A5>, presuda VSRH u predmetu Kž-937/03-5

³⁸ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 28. st. 1.

³⁹ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=42872> Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., posljednji put pristupljeno 22. ožujka, 2023. g.

⁴⁰ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 28. st. 2.

⁴¹ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 28. st. 2.

⁴² Vuletić, I., *Kazneno djelo ubojstva u hrvatskom zakonodavstvu i sudskoj praksi*, znanstveni članak, međunarodna recenzija, Harmonius: Journal of legal and social studies in South East Europe, vol. 7, 2018. g., str. 327.-343., str. 333.

svjestan mogućnosti da svojom radnjom može usmrtiti drugoga i na takav mogući ishod je pristao.⁴³ Moguća je kombinacija različitih oblika namjere kod počinitelja, pri čemu valja spomenuti latinski izraz *aberratio ictus* (lat. skretanje udarca).⁴⁴ O obliku namjere počinitelja, sud će zaključiti temeljem dokaznog postupka, prema okolnostima konkretnog slučaja, a osobito sredstvu počinjenja, odnosu snage počinitelja i žrtve, je li počinitelj ciljao najvažnije vitalne organe žrtve (glava, srce, prsni koš, abdomen).⁴⁵ Tako je Vrhovni sud u predmetu KŽ 379/14-4, odbio žalbu optuženog I. P. te u pobijanom, a ne preinačenom dijelu potvrdio presudu prvostupanjskog suda, koji je izvođenjem dokaza i uzimajući u obzir konkretne okolnosti, pravilno utvrdio da je optuženi I. P. nedvojbeno postupao s izravnom namjerom prvog stupnja, zadavši oštećenom Z. D. dva uboda u prsni koš, tj. u dio tijela gdje se nalaze vitalni organi, nožem dužine oštrice 8 cm neosporno prikladnim za ubijanje drugog.⁴⁶ Utvrđivanje oblika namjere važno je pri odmjeravanju kazne, pa će sud izravnu namjeru u pravilu strože kazniti od neizravne i teretiti ju kao otegotnu okolnost, a izravnu namjeru prvog stupnja strože će kazniti od izravne namjere drugog stupnja.⁴⁷ Dakle, kako je već spomenuto, za donošenje presude kojom se okrivljenik proglašava krivim, potrebno je u kaznenom postupku utvrditi postojanje svih elemenata formalnog pojma kaznenog djela.⁴⁸ Protupravnost nije izričito unesena u zakonski opis čl. 110. Kaznenog zakona, jer se pretpostavlja da ono ponašanje počinitelja koje se sastoji u ubijanju drugog čovjeka, jest ujedno i protupravno.⁴⁹ Međutim, na strani počinitelja mogu postojati okolnosti koje isključuju (materijalnu) protupravnost počiniteljeve radnje, a koje svoj temelj crpe iz različitih pravnih izvora. Neki oblici isključenja protupravnosti relevantni kod ubojstva bili bi: 1.) međunarodnim ratnim pravom regulirano i dozvoljeno ubijanje vojnika u uvjetima oružanog sukoba⁵⁰, 2.) pogubljenje tj. izvršenje smrtne kazne i 3.) eutanazija u državama u kojima su oni pravno

⁴³ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 28. st.3.

⁴⁴ <https://proleksis.lzmk.hr/6635/>, *Proleksis*, online enciklopedija, posljednji puta pristupljeno 25. travnja, 2023. g. („Spomenuti izraz se koristi za slučaj kada počinitelj npr. puca u jednu osobu s htijenjem ili pristankom da je ubije, ali stjecajem okolnosti pogodi i ubije drugu osobu.“).

⁴⁵ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 67.

⁴⁶ <https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2014IKzB379A4>, presuda VSRH u predmetu KŽ 379/14-4.

⁴⁷ Vuletić, I., *Kazneno djelo ubojstva u hrvatskom zakonodavstvu i sudskoj praksi*, znanstveni članak, međunarodna recenzija, *Harmonius: Journal of legal and social studies in South East Europe*, vol. 7, 2018. g., str. 327.-343., str. 333.

⁴⁸ Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., *Kazneno pravo – opći dio II (Kazneno djelo i kaznenopravne sankcije)*, Zagreb, 2017. g., str. 38.

⁴⁹ Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., *Kazneno pravo – opći dio II (Kazneno djelo i kaznenopravne sankcije)*, Zagreb, 2017. g., str. 37., („Biće kaznenog djela indicira protupravnost, pa ako je počinitelj svojom radnjom ostvario obilježja bića KD ubojstva, presumira se da je ta radnja protupravna.“)

⁵⁰ Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., *Kazneno pravo – opći dio II (Kazneno djelo i kaznenopravne sankcije)*, Zagreb, 2017. g., str. 40.

dozvoljeni, što u RH nije slučaj⁵¹, 4.) zakonita primjena sredstava prisile od strane službenih osoba, osobito uporaba vatrenog oružja od strane policijskih službenika⁵², u praksi najčešća 5.) nužna obrana koja je bila prijeko potrebna da počinitelj od sebe ili drugoga odbije stvarni, istodobni ili izravno predstojeći napad drugog čovjeka, te 6.) krajnja nužda, koja je, kao i nužna obrana, uređena općim dijelom KZRH.⁵³ Postojanje razloga isključenja protupravnosti počiniteljeve radnje, bit će predmet dokazivanja u kaznenom postupku, ukoliko se pojavi sumnja da počiniteljeva radnja kojom je ostvario biće KD nije bila protupravna, a ukoliko se isto dokaže, bit će donesena oslobađajuća presuda kojom se okrivljenik oslobađa od optužbe.⁵⁴

2.2. Kazneno djelo teškog ubojstva i kvalifikatorne okolnosti

Teško ubojstvo regulirano je u našem kaznenopravnom zakonodavstvu kao najteži oblik ubojstva, njegov kvalificirani oblik.⁵⁵ Ono ujedno predstavlja i najteže kazneno djelo protiv života i tijela uopće. Kao rezultat činjenice da je riječ o zaista ozbiljnom kaznenom djelu, za njega je propisana izrazito stroga kazna. Čl.111. KZRH ovdje (u odnosu na čl.110. KZRH) za duplo podiže minimalnu granicu kažnjavanja i propisuje da će se počinitelj KD teškog ubojstva kazniti kaznom zatvora od minimalno deset godina ili biti osuđen na kaznu dugotrajnog zatvora⁵⁶, a izvršenje izrečene kazne⁵⁷ i kazneni progon za teško ubojstvo ne zastarijeva.⁵⁸ Ono što ubojstvo čini „težim“ od temeljnog KD iz čl. 110. KZRH, jesu određene tzv. kvalifikatorne okolnosti koje su bile prisutne i kojih je počinitelj bio svjestan u trenutku

⁵¹ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 112., st. 3. („KZRH određuje da pristanak žrtve nikada ne isključuje protupravnost ubojstva, ali uz ispunjenje određenih pretpostavki, opravdava pravnu kvalifikaciju djela kao privilegiranog ubojstva i kvalificira ga kao KD usmrćenja na zahtjev.“).

⁵² Škrtić, Dražen, *Oblast na uporabu sile kao razlog isključenja protupravnosti*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol.15., br. 1, 2008. g., str. 255. – 282., str. 258.

⁵³ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 21.

⁵⁴ Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., *Kazneno pravo – opći dio II (Kazneno djelo i kaznenopravne sankcije)*, Zagreb, 2017. g., str. 37.

⁵⁵ <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=62917>, ubojstvo, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., posljednji put pristupljeno 23. 3. 2023. (Prema Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., *Kazneno pravo – opći dio II (Kazneno djelo i kaznenopravne sankcije)*, Zagreb, 2017. g., str. 184. („Kvalificirana i privilegirana djela prema temeljnom stoje u odnosu prividnog stjecaja na osnovi specijalnosti.“)

⁵⁶ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 111. (Objašnjenje iz Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., *Kazneno pravo – opći dio II (Kazneno djelo i kaznenopravne sankcije)*, Zagreb, 2017. g., str. 232. („Kazna dugotrajnog zatvora jedan je od modaliteta zatvorske kazne, a može se izreći u trajanju od minimalno 21 do maksimalno 40 godina, odnosno maksimalna jedinstvena kazna od 50 godina ako je riječ o odmjeraivanju kazne za kaznena djela u stjecaju. Kazna dugotrajnog zatvora ne može se izreći počinitelju koji u vrijeme počinjenja djela nije imao navršenih 18 godina života.“).

⁵⁷ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 83., st. 2.

⁵⁸ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 81., st. 2.

počinjenja radnje koja je uzrokovala smrt žrtve.⁵⁹ One se tiču bilo 1.) načina počinjenja ubojstva, bilo 2.) objekta radnje, bilo 3.) niskih pobuda počinitelja.⁶⁰ Sukladno tome, KZRH izričito normira šest slučajeva kada će se se raditi o teškom ubojstvu, a to su: 1.) ubojstvo na okrutan ili podmukao način, 2.) ubojstvo osobe posebno ranjive zbog njezine dobi, teže tjelesne ili duševne smetnje ili trudnoće, 3.) ubojstvo bliske osobe koju je počinitelj već ranije zlostavljao, 4.) ubojstvo drugog iz koristoljublja, bezobzirne osvete, mržnje ili iz drugih niskih pobuda, 5.) ubojstvo radi počinjenja ili prikrivanja drugog kaznenog djela, 6.) ubojstvo službene osobe u vezi s njezinim obavljanjem službene dužnosti.⁶¹ Pri tome valja naglasiti da zakonodavac ne vrednuje život djeteta, maloljetnika i drugih posebno ranjivih osoba kao važniji od života drugih osoba, već *ratio legis* takvog strožeg kažnjavanja i označavanja takvog ubojstva „teškim“ leži u činjenici da je riječ o osobama koje su posebno ranjive ili ovisе o drugim osobama, pa iz tog razloga poboljšava njihov pravni položaj kao žrtve i pruža im osobitu zaštitu.⁶² Kvalifikatorne okolnosti su osobne, individualne i neprenosive, pa se ne uračunavaju ostalim sudionicima/supočiniteljima ubojstva, već se uzimaju u obzir samo onom supočinitelju/sudioniku kod kojeg postoje.⁶³ Moguće je da ubojica ostvari stjecaj dviju ili čak više kvalifikatornih okolnosti, pa npr. ubije trudnicu na osobito okrutan način, u kojem slučaju će ubojstvo biti kvalificirano kao teško temeljem samo jedne od tih okolnosti (u pravilu temeljem niskih pobuda kao dominantnih), dok će se druga/druga uzeti u obzir pri odmjeravanju kazne kao otegotna/e.⁶⁴

⁵⁹ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 72. – 73., („*Da bi ubojstvo bilo kvalificirano kao teško ubojstvo, nužno je da je intelektualna sastavnica namjere počinitelja (osim svijesti da se ubija drugog) obuhvaćala i svijest o kvalifikatornim okolnostima. Tako npr. onaj koji ubije drugoga na spavanju, mora biti svjestan da postupa na podmukao način, odnosno prikriveno i da zlorabi njegovo povjerenje.*“).

⁶⁰ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 72.

⁶¹ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 111.

⁶² Naumovski, M.; Svedrović, M., *Kaznena djela protiv života i tijela*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 17., br. 2, 2010. g., stručni članak, str.581. - 596., str. 586., („*Usporedno, valja naglasiti da osobita zaštita djece i maloljetnika kao žrtava, odgovara i činjenici da u RH postoje posebni sudovi, sudovi za maloljetnike te maloljetničko kazneno pravo koje razlikuje maloljetne počinitelje kaznenih djela od mlađih i starijih punoljetnika kao počinitelja kaznenih djela.*“).

⁶³ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 39., st. 2. („*Tako npr. dvojica počinitelja koji su ubili trudnu ženu, od kojih 1 počinitelj nije znao da je žrtva bila trudna u vrijeme počinjenja djela, neće odgovarati za kazneno djelo teškog ubojstva iz čl.111., već (običnog) ubojstva iz čl.110., jer njegova namjera nije obuhvaćala svijest o postojanju te kvalifikatorne okolnosti i budući da nije bio svjestan posebnog obilježja objekta radnje, bio je u zabludi o biću KD, dok će drugi počinitelj koji je bio svjestan da ubija trudnicu, odnosno čija je namjera obuhvatila svijest o postojanju kvalifikatornog obilježja, odgovarati za kazneno djelo teškog ubojstva iz čl.111.KZRH.*“).

⁶⁴ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 73.

2.3. Kazneno djelo usmrćenja kao privilegirani oblik ubojstva

Usporedno s odredbom da postoje određene kvalifikatorne okolnosti koje ubojstvo čine kvalificiranim, zakonodavac je u čl.112. KZRH određenim oblicima ubojstava priznao status „privilegiranih“, pa za iste propisuje blažu kaznu i pridaje im „manje dramatičan“ naziv „usmrćenje“ te ih sankcionira kao posebno kazneno djelo.⁶⁵ Spomenutu regulaciju opravdava činjenica da su određena ubojstva počinjena pod posebnim psihičkim stanjem počinitelja u trenutku počinjenja djela ili iz suosjećanja na ozbiljan i izričit zahtjev žrtve koja disponira vlastitim životom.⁶⁶ Raspon kazne i osnove privilegiranja su različite, ovisno o kojem je od tri postojećih oblika privilegiranih ubojstava riječ: 1.) Usmrćenju na mah, 2.) čedomorstvu ili 3.) usmrćenju na zahtjev.⁶⁷ Za usmrćenje na mah kao najteži oblik usmrćenja, odgovarat će počinitelj koji drugog usmrti doveden bez svoje krivnje u jaku razdraženost ili prepast napadom, zlostavljanjem ili vrijeđanjem od strane tog drugog.⁶⁸ Takav počinitelj postupao je iz afekta, djelo nije unaprijed osmislio i planirao, već ga je počinio „na mah“, s ciljem da se rastereti takvog afektivnog stanja izazvanog određenim prethodnim ponašanjem žrtve kao eskalirajućim uzrokom i „okidačem“.⁶⁹ Afekti su, *cit. „čuvstvena stanja jakog intenziteta i kratkog trajanja koji kod osobe (u načelu) uzrokuju neku vrstu smanjene ubrojivosti odnosno dovode do ograničene sposobnosti shvaćanja značenja djela i vladanja vlastitom voljom”*⁷⁰ često uz promjene u radu srca i krvnom tlaku, disanju i nekontroliranom plaču ili smijehu.⁷¹ Budući da se radi o snažnim emocijama koje su kratkog trajanja, da bi ubojstvo bilo kvalificirano po ovoj osnovi, radnja počinjenja u pravilu mora uslijediti ubrzo nakon provokacije žrtve, tj. u vrijeme dok je počinitelj još pod utjecajem izazvanog afekta, odnosno potrebno je utvrditi postojanje vremenskog kontinuiteta⁷² i uzročne veze između provokacije žrtve i postupanja počinitelja.⁷³ Osnova privilegiranja je ovdje okolnost da je žrtva svojim aktivnim ponašanjem u vidu teškog vrijeđanja, zlostavljanja ili napada, isprovocirala

⁶⁵ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 112.

⁶⁶ <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=62917>, ubojstvo. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., posljednji put pristupljeno 23. 3. 2023.g.

⁶⁷ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 112.

⁶⁸ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 112. st.1.

⁶⁹ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 92. („*Namjera počinitelja je specifična utoliko što počinitelj odluku za počinjenje djela donosi bez duljeg razmišljanja, pa se namjera zapravo realizira u afektivnoj, burnoj i impulzivnoj povratnoj reakciji počinitelja na provokaciju žrtve.*“).

⁷⁰ Derenčinović, D.; Getoš, A. – M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008. g., str. 246.

⁷¹ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 93.

⁷² Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 96.

⁷³ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 92.

počinitelja čime ga je dovela u stanje jake razdraženosti, prepasti ili dugotrajne patnje i time doprinijela vlastitoj viktimizaciji.⁷⁴ Uzimajući navedeno u obzir, zakonodavac je za počinitelja usmrćenja na mah propisao blažu kaznu zatvora, u rasponu od minimalno jedne do maksimalno deset godina.⁷⁵ Drugi zakonom regulirani oblik kaznenog djela usmrćenja jest čedomorstvo, koje predstavlja ujedno i posebno kazneno djelo, tzv. „*delictum proprium*“⁷⁶ i vlastoručno kazneno djelo.⁷⁷ Specifičnost čedomorstva jest u tome da ga može počiniti samo majka kao počinitelj prema svom vlastitom djetetu.⁷⁸ Obilježja bića kaznenog djela čedomorstva bit će ostvarena i djelo će biti kvalificirano kao čedomorstvo, samo ukoliko je majka djeteta u vrijeme počinjenja radnje usmrćenja djeteta, bila pod utjecajem jakog duševnog opterećenja zbog trudnoće ili poroda, u čemu upravo i leži bit „privilegiranja“ u smislu blažeg kažnjavanja od strane zakonodavca.⁷⁹ Valja naglasiti da se *ratio legis* „privilegiranja“ čedomorstva i za njega propisane blaže kazne u rasponu od šest mjeseci do pet godina⁸⁰, ne temelji na okolnosti da je žrtva tek rođeno dijete tj. zbog dobi posebno ranjiva osoba (kao što je to slučaj kod teškog ubojstva), već je ovdje osnova privilegiranja specifično stanje psihičke poremećenosti majke koja ubija svoje novorođenče tijekom, izravno nakon porođaja ili najkasnije 24 sata od poroda.⁸¹ Granica između kvalifikacije ubojstva djeteta kao privilegiranog naspram teškog, vrlo je uska, stoga valja napomenuti da se nakon proteka gornje, vrlo restriktivne granice od 24 sata od poroda, majci koja ubije svoje novorođenče neće više moći suditi za čedomorstvo (tj. za KD usmrćenja, privilegirano ubojstvo), već za kazneno djelo teškog ubojstva (djeteta).⁸² Teško duševno opterećenje majke jest strogo osobna privilegirajuća okolnost koja treba postojati u trenutku počinjenja djela, a neprenosiva je na druge osobe, pa će se drugim sudionicima djela, za razliku od majke, suditi za KD teškog ubojstva posebno ranjive osobe (djeteta) jer se oni ne mogu

⁷⁴ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 92.

⁷⁵ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 112., st. 1.

⁷⁶ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 97.

⁷⁷ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 98.

⁷⁸ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 97.

⁷⁹ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 97.

⁸⁰ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 112., st. 2.

⁸¹ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 99. – 100.

⁸² Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 99. – 100.

pozivati na privilegiju majke.⁸³ Kao sudionici takvog smrtonosnog nasilja nad djecom, obično se javljaju očevi koji ne žele priznati svoje dijete, pa njihovo ubijanje predstavlja neku vrstu zakašnjele kontracepcije.⁸⁴ U kriminalnim statistikama u RH čedomorstvo je razmjerno slabo zastupljeno, pa su tako u razdoblju od 1992. - 2009. godine u RH evidentirana samo 74 čedomorstva.⁸⁵ Brojna istraživanja pokazala su da su čedomorke uglavnom emocionalno nedostupne, nezrele i hladne osobe, niskog obrazovanja i slabijeg socijalnog statusa, podrijetlom iz ruralnih krajeva, koje su uglavnom zatrudnjale slučajno i neplanirano, neželjeno i izvan bračne zajednice, a ubijanje djeteta najčešće čine utapanjem, davljenjem, ostavljanjem da umre od gladi ili ostavljanjem djeteta na hladnoći da se smrzne, često na smetlištima.⁸⁶ Ona čedomorstvo smatra jedinim načinom koji će ju riješiti straha i osude od okoline, bližnjih (prvenstveno roditelja i oca djeteta) i „odvesti u bolje sutra“, osobito kad je riječ o maloljetnicama.⁸⁷ Treći oblik usmrćenja uređen je u čl.112.st. 3. KZRH, koji navodi sljedeće: „*Tko usmrti drugoga na njegov izričit i ozbiljan zahtjev iz suosjećanja zbog njegovog teškog zdravstvenog stanja, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.*“⁸⁸ Postojanje teškog zdravstvenog stanja žrtve sud prosuđuje na temelju konkretnih okolnosti svakog pojedinog slučaja, pri čemu kao orijentir koristi i dosadašnju sudsku praksu, te odgovarajuću medicinsku dokumentaciju kao dokaz. Počinitelj i kod ovog oblika usmrćenja postupa protupravno i skrivljeno, no stupanj njegove krivnje je reduciran temeljem privilegirajuće okolnosti koja se sastoji u postojanju empatijske altruističke pobude na strani počinitelja, u vrijeme počinjenja djela.⁸⁹ Ukoliko kod počinitelja u trenutku počinjenja djela nije postojala empatijska pobuda, tj. suosjećanje, djelo će biti kvalificirano kao KD ubojstva iz čl. 110., ali će se u tom slučaju postojanje izričitog i ozbiljnog zahtjeva žrtve uzeti kao olakotna okolnost pri odmjeravanju kazne.⁹⁰ Ukoliko počinitelj svojom radnjom osim privilegirajućeg ostvari i kvalifikatorno obilježje, pa npr. usmrti drugoga na mah na okrutan način, prednost se daje

⁸³ Naumovski, M.; Svedrović, M., *Kaznena djela protiv života i tijela*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 17., br. 2, 2010. g., stručni članak, str. 581.-596., str. 586.

⁸⁴ Derenčinović, D.; Getoš, A. – M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008. g., str. 83.

⁸⁵ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 98.

⁸⁶ Derenčinović, D.; Getoš, A. – M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008. g., str. 83.

⁸⁷ Derenčinović, D.; Getoš, A. – M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008. g., str. 83.

⁸⁸ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 112., st. 3.

⁸⁹ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 101.

⁹⁰ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 102.

privilegirajućoj okolnosti, pa djelo kvalificiramo kao privilegirajuće, uz mogućnost da se kvalifikatorna okolnost uzme kao otegotna prilikom odmjeravanja kazne.⁹¹

2.4. Pokušaj ubojstva

Prema našem zakonodavstvu i praksi, ubojstvo je materijalno kazneno djelo⁹² jer je za njegovo dovršenje potrebno nastupanje posljedice-smrti druge osobe.⁹³ Pritom nije važno je li ta smrtna posljedica nastupila neposredno nakon počiniteljeve radnje ili kasnije⁹⁴, u vremenu do pravomoćnosti presude⁹⁵, ali ono što je nužno jest da je počiniteljeva radnja sa smrću drugog u uzročno – posljedičnoj vezi.⁹⁶ To će biti osobito važno utvrditi u onim slučajevima u kojima su između trenutka činjenja/nečinjenja počinitelja i trenutka nastupa smrtno posljedice, nastupile i neke druge okolnosti kao potencijalni novi uzroci smrti (primjerice doprinos same žrtve koja je neoprezno vozila u bolnicu nakon što ju je počinitelj upućao, pa nastradala u prometnoj nesreći i umrla).⁹⁷ U takvim slučajevima će biti potrebno utvrditi je li došlo do prekida uzročnosti ili se radnja počinitelja i dalje može smatrati (su)uzrokom smrti.⁹⁸ Ukoliko počinitelj započne ostvarenje KD ubojstva, ali smrt kao posljedica uopće ne nastupi ili nastala smrt nije uzrokovana kao posljedica počiniteljeve radnje, radit će se o pokušaju kaznenog djela ubojstva, koji predstavlja treći stadij u tzv. lat. *iter criminis-u* = kriminalnom putu do počinjenja KD.⁹⁹ Da bi počinitelj odgovarao i da bi ga se na koncu kaznilo za pokušaj ubojstva, nije nužno potrebno da je žrtvi nanio tjelesnu ozljedu, već će biti dovoljno da je npr. pucao u žrtvu s namjerom da je ubije, i time poduzeo radnju kojom je započeo ostvarenje

⁹¹ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 73. – 74.

⁹² Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 68.

⁹³ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 110.

⁹⁴ Vuletić, I., *Kazneno djelo ubojstva u hrvatskom zakonodavstvu i sudskoj praksi*, znanstveni članak, međunarodna recenzija, *Harmonius: Journal of legal and social studies in South East Europe*, vol. 7, 2018. g., str. 327.-343., str. 331. – 332.

⁹⁵ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 66. („Logično, za kvalifikaciju djela kao KD ubojstva, a u skladu sa zahtjevima pravne sigurnosti, smrtna posljedica mora nastupiti prije no što je presuda postala pravomoćna jer će se u suprotnom raditi o presuđenoj stvari koju više ne bi bilo moguće osporavati niti u postupku po izvanrednim pravnim lijekovima.“).

⁹⁶ Vuletić, I., *Kazneno djelo ubojstva u hrvatskom zakonodavstvu i sudskoj praksi*, znanstveni članak, međunarodna recenzija, *Harmonius: Journal of legal and social studies in South East Europe*, vol. 7, 2018. g., str. 327.-343., str. 330. – 331.

⁹⁷ Vuletić, I., *Kazneno djelo ubojstva u hrvatskom zakonodavstvu i sudskoj praksi*, znanstveni članak, međunarodna recenzija, *Harmonius: Journal of legal and social studies in South East Europe*, vol. 7, 2018. g., str. 327.-343., str. 331. – 332.

⁹⁸ Vuletić, I., *Kazneno djelo ubojstva u hrvatskom zakonodavstvu i sudskoj praksi*, znanstveni članak, međunarodna recenzija, *Harmonius: Journal of legal and social studies in South East Europe*, vol. 7, 2018. g., str. 327.-343., str. 331. – 332.

⁹⁹ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 68.

kaznenog djela, (odnosno koja neposredno vremenski i prostorno prethodi ostvarenju bića namjeravanog kaznenog djela), ali ju je spletom okolnosti (npr. zbog svoje nedovoljne vještine, uspješnim bijegom žrtve, zahvaljujući pomoći trećeg i dr.) promašio, pa je ubojstvo ostalo nedovršeno, u pokušaju.¹⁰⁰ Pokušaj ubojstva je kažnjiv samo kod namjernih kaznenih djela za koja je zakonom propisana minimalna kazna u trajanju od pet godina i to u granicama kažnjivosti dovršenog kaznenog djela, pa će počinitelj za pokušaj ubojstva odgovarati kao da je ubojstvo dovršeno tj. kaznom zatvora od pet do dvadeset godina.¹⁰¹ Ipak, može mu biti izrečena blaža kazna, ispod zakonskog minimuma od 5 godina, ovisno o postojanju olakotnih okolnosti koje se tiču stupnja krivnje, opasnosti i bliskosti dovršenju KD.¹⁰² Ako počinitelj nije uspio ostvariti obilježja KD ubojstva koje je namjeravao, pa je djelo ostalo na pokušaju, ali je pritom ostvario obilježja nekog drugog kaznenog djela (npr. teška tjelesna ozljeda), radit će se o tzv. kvalificiranom pokušaju ubojstva.¹⁰³ Navedena djela bit će u prividnom stjecaju, odnosno počinitelj će odgovarati za pokušaj ubojstva, a drugo djelo (teška tjelesna ozljeda) bit će samo prolazni delikt za koji se ne kažnjava, već se može uzeti u obzir kao otegotna okolnost kod odmjeravanja kazne za pokušaj ubojstva.¹⁰⁴ U slučaju da je riječ o neprikladnom pokušaju, odnosno da sredstvo i/ili objekt počinjenja nisu bili prikladni za prouzročiti posljedice na objektu radnje, počinitelj pod zakonom propisanim uvjetima može biti oslobođen od kazne.¹⁰⁵

3. FENOMENOLOGIJA (SMRTONOSNOG) NASILJA U HRVATSKOJ I NA BALKANU

Ubojstvo predstavlja najekstremniji delikt nasilja u kriminologiji, tj. ono nasilje koje je smrtonosno. Fenomenologija nastoji dati odgovor na 3 pitanja: da li se, kako i na koji način kažnjiva ponašanja događaju u stvarnosti.¹⁰⁶ Uzevši u obzir spomenute stereotipe i predrasude o Balkanu, u ovom poglavlju raspravljat će se o tome da li se, na koji način, u kojem

¹⁰⁰ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 69.

¹⁰¹ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl. 34., st. 1.

¹⁰² Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl.34., st. 2.

¹⁰³ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 69.

¹⁰⁴ Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo - posebni dio*, Zagreb, 2017. g., str. 69.

¹⁰⁵ Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, čl.34., st. 3.

¹⁰⁶ Derenčinović, D.; Getoš, A. – M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008. g., str. 31.

pojavnom obliku, kontekstu i okruženju pokušana i dovršena ubojstva pojavljuju u RH i općenito na Balkanu, te koje su opće karakteristike počinitelja i kakav je odnos žrtve i počinitelja prisutan na Balkanu. Na kraju će se usporediti stopa ubojstva (kao smrtonosnog nasilja) u Hrvatskoj i na Balkanu sa stopom ubojstva u ostatku Europe i svijetu.

3.1. Pojavni oblici i kontekst (smrtonosnog) nasilja u Hrvatskoj i na Balkanu

Nedavno provedena Studija ubojstava na Balkanu¹⁰⁷, analizom podataka iz sudskih spisa u 2073 predmeta iz šest zemalja Jugoistočne Europe i Balkana¹⁰⁸, uključujući Republiku Hrvatsku, pružila je uvid u to kako se ubojstva odvijaju u RH i na Balkanu. Obuhvativši u svom uzorku kako dovršena ubojstva kao smrtonosno nasilje, tako i pokušaje ubojstava kao nesmrtonosno nasilje, istraživači su utvrdili da počinitelji (smrtonosno) nasilje najčešće vrše u privatnom, zatvorenom, intimnom okruženju, u kući počinitelja ili žrtve, bez prisutnosti trećih osoba. Privatnost, intimnost okruženja indicira da se žrtve osjećaju sigurno i da su vjerojatno zatečene nespremne, sa slabom mogućnošću prekidanja i ometanja počinitelja od strane drugih osoba ili potencijalnih svjedoka. U usporedbi s tim, (smrtonosno) nasilje u javnom i otvorenom okruženju (na ulici, trgu, parku, trgovini i slično),¹⁰⁹ nasilje u barovima,¹¹⁰ tzv. „lopovsko“ (smrtonosno) nasilje,¹¹¹ te „separacijsko nasilje“ koje počinitelj vrši nezadovoljan činjenicom što je ostavljen, zbog prekida intimne veze ili razvoda braka¹¹² počinjeni su nešto rjeđe, dok se svi ostali tipovi nasilja poput diskriminacijskog nasilja, te pojava ubojstava iz časti ili mržnje i dr., pojavljuju samo iznimno i gotovo da i nisu prisutni. Jednako tako, a suprotno predrasudama i stereotipima o Balkanu, u samo 1,5% svih slučajeva nasilni incident je počinjen na okrutan način, dok je samo 2,1% slučajeva uključivalo seksualnu

¹⁰⁷ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 12. (U daljnjem tekstu skraćeno: BHS).

¹⁰⁸ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 1. (Uzorkovane zemlje: RH, Mađarska, Slovenija, Rumunjska, Kosovo, Makedonija).

¹⁰⁹ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 41. („U kategoriju javnog nasilja svrstani su svi incidenti koji se događaju u javnom okruženju, a nisu na neki drugi način preciznije specificirani s obzirom na mjesto (nasilje u baru), motiv (pljačka) ili kontekst (huliganstvo). S metodološke strane, treba naglasiti da neki od tih slučajeva zbog nedostatka detaljnijih informacija u opisima slučajeva, nisu mogli biti klasificirani kao neki od fenomenološki specifičnijih tipova, pa su zato svrstani u kategorije privatnog ili javnog nasilja. Na isti način su u kategoriju privatnog nasilja svrstani slučajevi koji su se odvijali u intimnom, privatnom okruženju, a nemaju obilježja neke specifičnije kategorije.“).

¹¹⁰ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 42. („Ova kategorija, osim nasilja u klasičnim barovima, uključuje i (pokušana) ubojstva koja su izvršena na parkiralištima ispred noćnih klubova, na sajmišnim i kućnim zabavama, a koje karakterizira veća grupa ljudi u zabavnoj i opuštenoj atmosferi obično uz konzumaciju alkohola.“).

¹¹¹ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 42. („Tzv. lopovsko nasilje obuhvaća one slučajeve pokušaja nezakonitog stjecanja imovinske dobiti, koji su pošli po zlu i rezultirali nasiljem.“).

¹¹² Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 42. – 43.

komponentu.¹¹³ Na Balkanu je većina pokušanih i dovršenih ubojstava bila prethodno osmišljena i unaprijed planirana (59,9% slučajeva),¹¹⁴ a takva situacija prisutna je i na nacionalnoj razini RH, o čemu svjedoče recentni podaci Državnog zavoda za statistiku, pokazujući da u RH imamo izrazito mali broj prijavljenih kaznenih djela usmrćenja na mah i počinitelja osuđenih za KD usmrćenja.¹¹⁵ Naime, u 2022. godini, samo neznatan broj počinitelja optužen je i na kraju osuđen za KD teškog ubojstva, od čega je za KD teškog ubojstva na osobito okrutan ili krajnje podmukao način osuđen samo jedan počinitelj, a ubojstva su gotovo beziznimno počinjena planirano, pri čemu niti jedan osuđenik u 2022. godini nije osuđen za KD usmrćenja na mah.¹¹⁶

3.2. Profil Balkanskog počinitelja (smrtonosnog) nasilja

3.2.1. Potencijalni kriminogeni faktori i prediktori (smrtonosnog) nasilnog ponašanja

U literaturi hrvatske kriminologije, ubojica je profiliran kao muška osoba, mlađe ili srednje dobi u rasponu od 25 do 60 godina, koja je u pravilu primarni delinkvent koji u vrijeme počinjenja djela nije bio u braku, niskog obrazovanja i socijalnog statusa, koji često ubija pod utjecajem alkohola, često je lošeg duševnog zdravlja, koji živi na selu ili je nedavno doselio u grad, a nasiljem i inače rješava probleme s bliskim osobama.¹¹⁷ Radi se najčešće o primitivnoj ličnosti, agresivnih crta i niske tolerancije na frustraciju.¹¹⁸ Nalazi Balkanske studije ubojstava i podaci Državnog zavoda za statistiku u načelu potvrđuju prednje spomenuti profil ubojice. Kada bacimo pogled na ukupan broj uzorkovanih balkanskih počinitelja (smrtonosnog) nasilja, bez sumnje možemo zaključiti da su to u pravilu muškarci, dok se žene

¹¹³ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 41. (*U 3,6% slučajeva utvrđeno je da se nije radilo o nasilju kao cit. „o nanošenju fizičke sile drugoj osobi“, odnosno po definiciji koju su istraživači koristili pri provođenju Balkanske studije ubojstava.*)

¹¹⁴ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 41.

¹¹⁵ [https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0201_2020.px&px_path=Pravo sudje kaznena punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=feb959b-b474-4854-84aa-b8c4a926ee3f](https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0201_2020.px&px_path=Pravo%20sudje%20kaznena%20punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=feb959b-b474-4854-84aa-b8c4a926ee3f), T.02.01. Punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima, spolu, pokušaju i vrsti odluke u 2020. i 2021.

¹¹⁶ [https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0303_2022.px&px_path=Pravo sudje kaznena punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=1d7970ce-f167-4b17-a878-b274e06c6a6d](https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0303_2022.px&px_path=Pravo%20sudje%20kaznena%20punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=1d7970ce-f167-4b17-a878-b274e06c6a6d), DZS, T.03.03. Osuđeni punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima, stjecaju i sudioništvu, ranijim osudama, oduzimanju imovinske koristi, oduzimanju predmeta, sporednoj novčanoj kazni i radu za opće dobro u 2022.

¹¹⁷ Derenčinović, D.; Getoš, A. – M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008. g., str. 51.

¹¹⁸ Derenčinović, D.; Getoš, A. – M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008. g., str. 51.

kao počiniteljice javljaju samo iznimno, najčešće u uzorku Mađarske.¹¹⁹ Od ukupnog broja od 797 počinitelja osuđenih za kaznena djela protiv života i tijela u RH 2022. godine, čak 750 osuđenika čine muškarci u odnosu na samo 47 žena, pokazuju podaci Državnog zavoda za statistiku.¹²⁰ U 2022. godini policiji su prijavljena 94 punoljetna počinitelja ubojstva, od čega samo 8 žena.¹²¹ Hrvatski ubojice većinom su osuđeni i kažnjeni za ostvarenje obilježja bića temeljnog KD iz čl.110. KZRH, a mnogo rijede za njegov kvalificirani, odnosno samo iznimno za privilegirani oblik. Pored 53 počinitelja, od čega samo 2 žene, osuđenih za KD ubojstva, u 2022. godini 19 osoba je osuđeno za KD teškog ubojstva, od čega su svi počinitelji bili muškarci, dok za KD usmrćenja nije osuđena niti jedna osoba.¹²² Većina od 797 počinitelja kaznenih djela protiv života i tijela imala je završeno sekundarno (srednješkolosko) i osnovno obrazovanje, a primjetan je i udio onih bez ikakvog formalnog obrazovanja uopće, dok doktorirao nije niti jedan počinitelj.¹²³ Gotovo svi osuđeni počinitelji kaznenih djela protiv života i tijela u RH hrvatski su državljanjani.¹²⁴ Kad se usredotočimo na njihov status veze, uočavamo da je najveći broj osuđenika u trenutku počinjenja djela bilo u bračnoj zajednici, dok je od onih osuđenika koji nisu bili oženjeni/udati najviše samaca, a najmanje udovaca/udovica.¹²⁵ U najvećem broju slučajeva u RH, počinitelj ubija sam, bez

¹¹⁹ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 77. – 78. („Za razliku od Kosova, u čijem uzorku nije utvrđena nijedna žena kao počiniteljica.“).

¹²⁰

[https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0301_2022.px&px_path=Pravo sudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=0bd8ed30-04b7-427b-b06a-738c93649b1d](https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0301_2022.px&px_path=Pravo%20sudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=0bd8ed30-04b7-427b-b06a-738c93649b1d), Državni zavod za statistiku, T.03.01. Osuđeni punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima, spolu, pokušaju i izrečenim kaznama i drugim mjerama u 2022.

¹²¹

[https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0101_2022.px&px_path=Pravo sudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=0bd8ed30-04b7-427b-b06a-738c93649b1d](https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0101_2022.px&px_path=Pravo%20sudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=0bd8ed30-04b7-427b-b06a-738c93649b1d), Državni zavod za statistiku, T.01.01. Prijavljeni punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima, spolu i vrsti odluke u 2022.

¹²²

[https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0301_2022.px&px_path=Pravo sudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=0bd8ed30-04b7-427b-b06a-738c93649b1d](https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0301_2022.px&px_path=Pravo%20sudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=0bd8ed30-04b7-427b-b06a-738c93649b1d), Državni zavod za statistiku, T.03.01. Osuđeni punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima, spolu, pokušaju i izrečenim kaznama i drugim mjerama u 2022.

¹²³

[https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0306_2022.px&px_path=Pravo sudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=1d7970ce-f167-4b17-a878-b274e06cba6d](https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0306_2022.px&px_path=Pravo%20sudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=1d7970ce-f167-4b17-a878-b274e06cba6d), Državni zavod za statistiku, T.03.06. Osuđeni punoljetni počinitelji prema grupama kaznenih djela, spolu i školskoj spremi u 2022.)

¹²⁴

[https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0307_2022.px&px_path=Pravo sudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=4bb11d62-b8e1-4519-918b-cd5db28204d9](https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0307_2022.px&px_path=Pravo%20sudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=4bb11d62-b8e1-4519-918b-cd5db28204d9), Državni zavod za statistiku, T.03.07. Osuđeni punoljetni počinitelji prema grupama kaznenih djela, državljanstvu i bračnom stanju u 2022.

¹²⁵

https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0307_2022.px&px_path=Pravo

sudioništva drugih osoba, a uz počinjeno kazneno djelo ubojstva obično mu nije bilo suđeno za stjecaj s nekim drugim kaznenim djelom.¹²⁶ Što se recidivizma počinitelja tiče, valja naglasiti da činjenica da počinitelj prethodno nije bio osuđen za kazneno djelo, tj. ne vodi se službeno kao recidivist, ne znači da on već prethodno nije počinio kazneno djelo, budući da stručnjaci kažu da postoji golema tzv. tamna brojka nasilja.¹²⁷ Kako pokazuju podaci DZS-a iz tablice niže, u RH većina ubojica su primarni delinkventi. Nalazi Balkanske studije ubojstava ističu da je na razini uzorkovanih balkanskih zemalja ukupno, barem svaki treći počinitelj (tj. 37,7% svih počinitelja) opći recidivist, dok je skoro svaki četvrti počinitelj (tj. 23,7% od svih počinitelja) specijalni recidivist,¹²⁸ pri čemu su to češće muškarci nego žene.¹²⁹ Za razliku od muškaraca koji (smrtonosno) nasilje najčešće čine u rasponu od 21-30 godina, žene na Balkanu uglavnom nasilno djeluju od 30 do 40 godina života, te od 40.-te do 50.-te godine života.¹³⁰ Ubojstvo u RH u pravilu je počinjeno od strane (muškog) punoljetnog počinitelja koji je u vrijeme počinjenja kaznenog djela imao od 29 do 49 godina života, a zamjetan je i udio starijih počinitelja koji su u trenutku počinjenja djela imali 59 i više godina života, a samo iznimno i gotovo nikad počinitelj je osoba mlađa od 21 godine.¹³¹ O tome svjedoče i recentni statistički podaci DZS-a RH za 2022. g. u kojoj su u odnosu na 53 osuđena punoljetna počinitelja KD ubojstva, osuđena samo 4 mlađa punoljetna počinitelja ubojstva, koji su u vrijeme počinjenja djela imali navršenih 18, a bili mlađi od (navršene) 21. godine života, od čega nijedna nije bila ženskog spola.¹³² Samo jedan mlađi punoljetnik u istoj je

[sudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=4bb11d62-b8e1-4519-918b-cd5db28204d9](https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0303_2022.px&px_path=Pravo%20sudje%20kaznena%20punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=4bb11d62-b8e1-4519-918b-cd5db28204d9), Državni zavod za statistiku, T.03.07. Osuđeni punoljetni počinitelji prema grupama kaznenih djela, državljanstvu i bračnom stanju u 2022.

¹²⁶

https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0303_2022.px&px_path=Pravo%20sudje%20kaznena%20punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=1d7970ce-f167-4b17-a878-b274e06cba6d, DZS, T.03.03. Osuđeni punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima, stjecaju i sudioništvu, ranijim osudama, oduzimanju imovinske koristi, oduzimanju predmeta, sporednoj novčanoj kazni i radu za opće dobro u 2022.

¹²⁷ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 80. – 81.

¹²⁸ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 81.

¹²⁹ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 81. – 82., Tablica 5.8. BHS (lethal) violence offenders by type of recidivism, prior imprisonment, gender, and country (counting unit: offender)

¹³⁰ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 77. – 78.

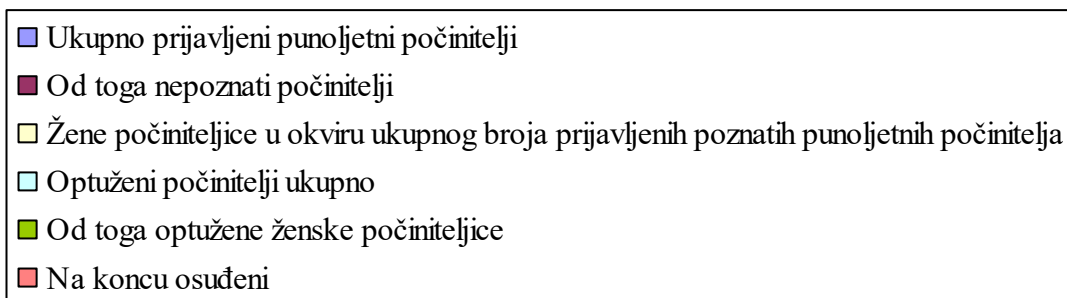
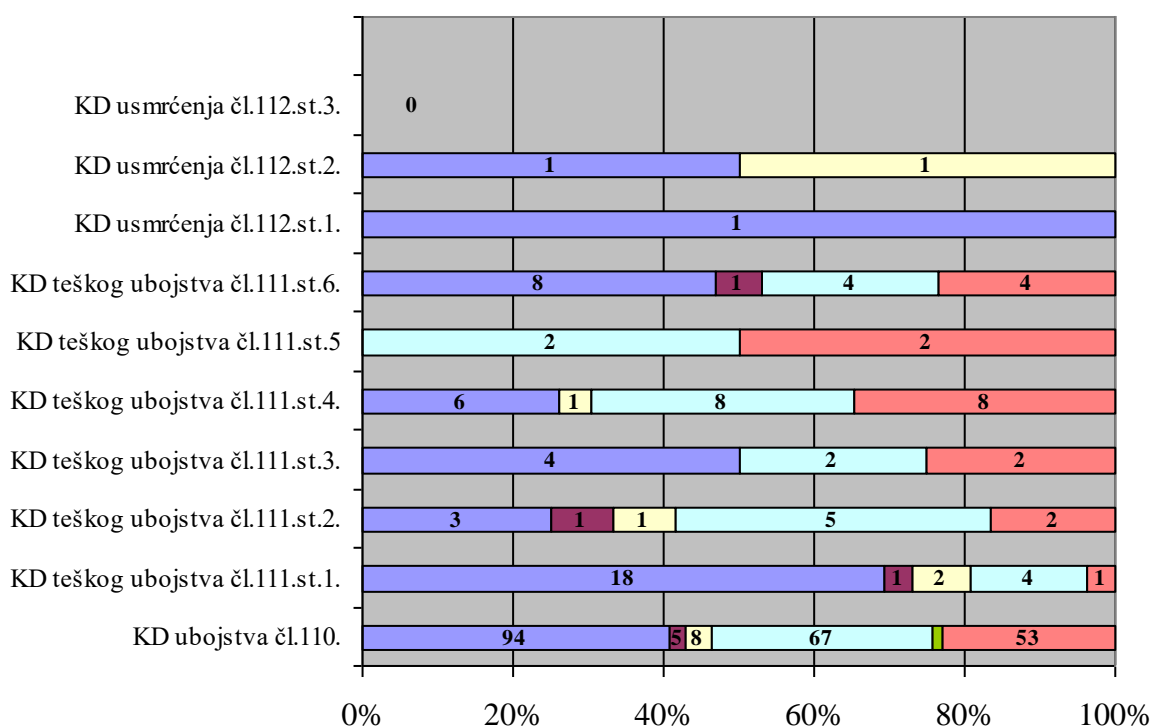
¹³¹ https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2023/Statisticki_pregled_2022_web%20prelim.pdf, *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2022. godini*, MUP, Glavno tajništvo, Služba za strateško planiranje, statistiku i unaprjeđenje rada, Zagreb str. 84., posljednji put pristupljeno 1. lipnja, 2023. g

¹³²

https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0304_2022.px&px_path=Pravo%20sudje%20kaznena%20punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=0bd8ed30-04b7-427b-b06a-

godini osuđen za KD teškog ubojstva i to onog iz čl.111.st.5., a nijedna osoba mlađa od 21 godine nije bila osuđena za kazneno djelo usmrćenja. Nijedan maloljetni počinitelj nije bio osuđen za kazneno djelo teškog ubojstva, a samo dvoje maloljetnika bilo je osuđeno za KD ubojstva u 2022. godini.¹³³

Graf 1. Prijavljeni, optuženi i osuđeni počinitelji KD ubojstva, teškog ubojstva i usmrćenja u 2022. godini



(Izvori:

[738c93649b1d](#), Državni zavod za statistiku, T.03.04. Osuđeni mlađi punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima i izrečenim kaznama i drugim mjerama u 2022.

¹³³

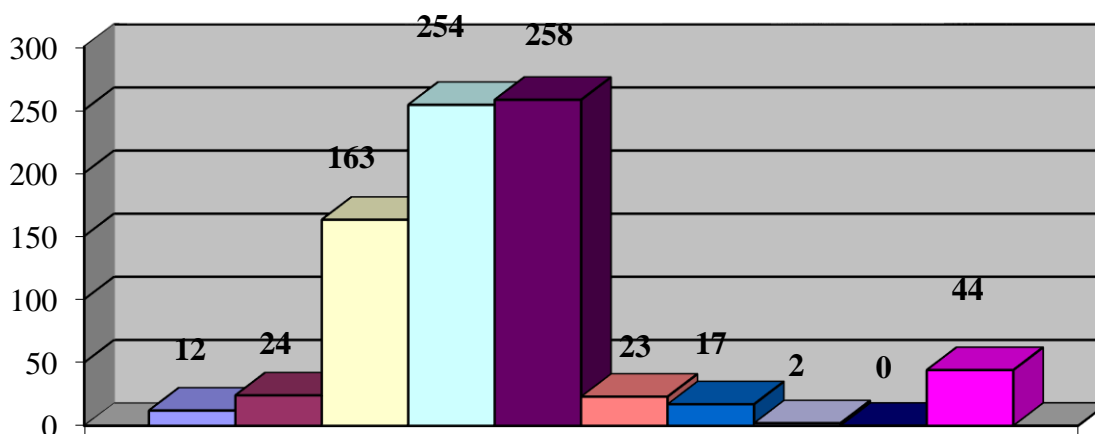
https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0608_2022.px&px_path=Pravo_sudje_kaznena_maloljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=14d37553-387d-452d-9be2-f9520e54b575, Državni zavod za statistiku, T.06.08. Osuđeni maloljetni počinitelji prema kaznenim djelima, spolu i navršenim godinama života u 2022.

https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0101_2022.px&px_path=Pravo_sudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=0bd8ed30-04b7-427b-b06a-738c93649b1d, Državni zavod za statistiku, T.01.01. Prijavljeni punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima, spolu i vrsti odluke u 2022.

https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0201_2022.px&px_path=Pravo_sudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=1d7970ce-f167-4b17-a878-b274e06cba6d, Državni zavod za statistiku, T.02.01. Optuženi punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima, spolu, pokušaju i vrsti odluke u 2022.

https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0303_2022.px&px_path=Pravo_sudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=1d7970ce-f167-4b17-a878-b274e06cba6d, Državni zavod za statistiku, T.03.03. Osuđeni punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima, stjecaju i sudioništvu, ranijim osudama, oduzimanju imovinske koristi, oduzimanju predmeta, sporednoj novčanoj kazni i radu za opće dobro u 2022.)

Graf 2. Osuđeni punoljetni počinitelji kaznenih djela protiv života i tijela u 2022. godini prema školskoj spremi

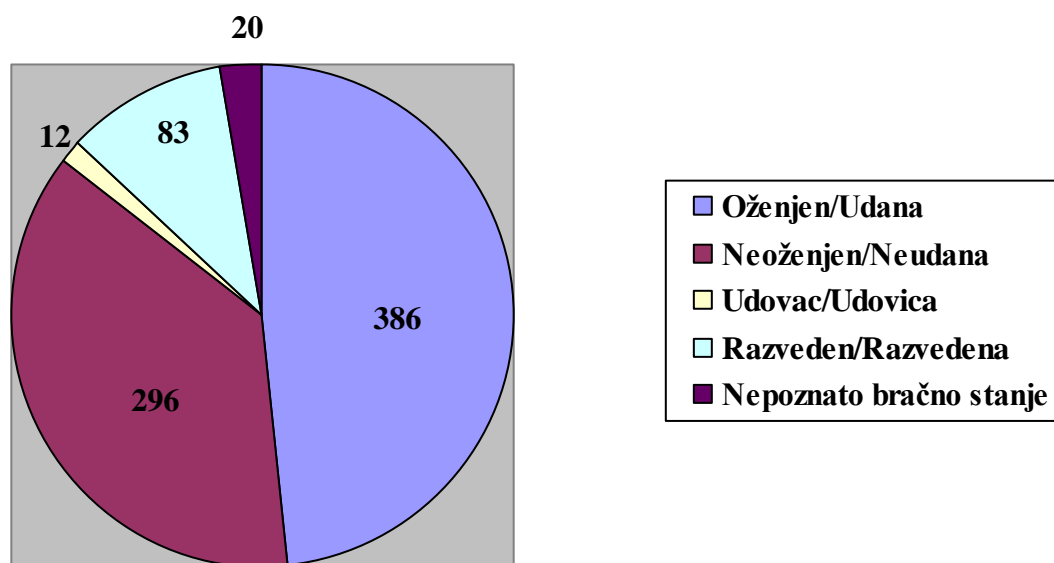


■	Bez škole ili 1-3 razreda osnovne škole
■	4-7 razreda osnovne škole
□	Osnovna škola
□	Srednja škola u trajanju 1 - 3 godine
■	Srednja škola u trajanju 4 godine i gimnazija
■	Viša škola i 1. stupanj fakulteta
■	Fakultet i umjetnička akademija
□	Magisterij
■	Doktorat
■	Nije poznata školska sprema

(Izvor:

https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0306_2022.px&px_path=Pravo_sudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=1d7970ce-f167-4b17-a878-b274e06cba6d, Državni zavod za statistiku, T.03.06. Osuđeni punoljetni počinitelji prema grupama kaznenih djela, spolu i školskoj spremi u 2022.)

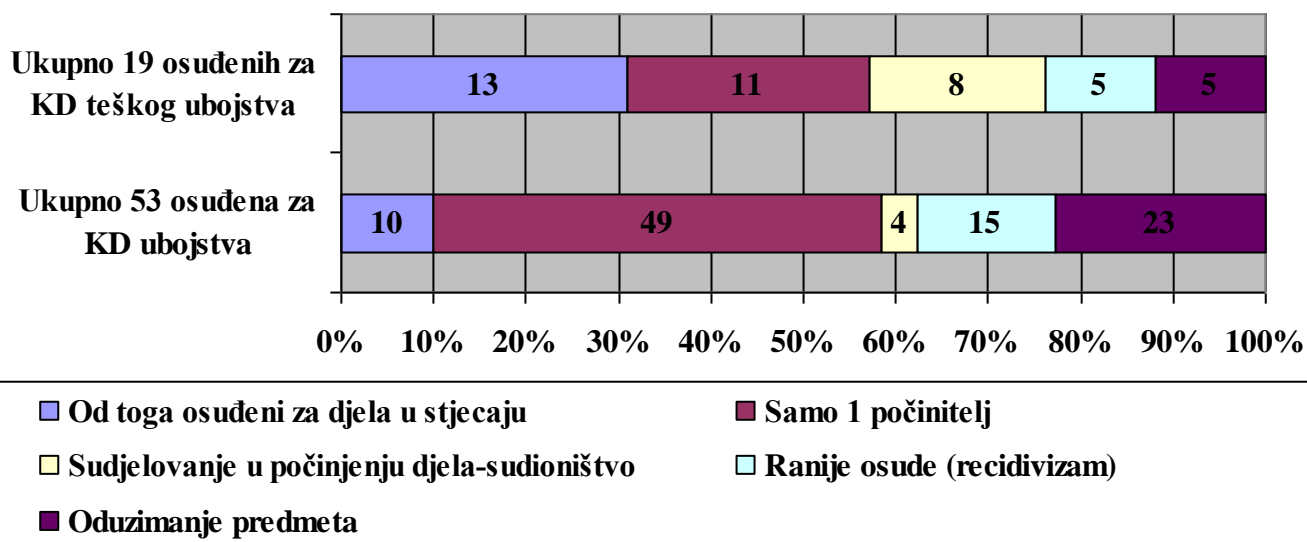
Graf 3. Osuđeni punoljetni počinitelji kaznenih djela protiv života i tijela u 2022. prema bračnom stanju



(Izvor:

https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0307_2022.px&px_path=Pravo_sudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=1d7970ce-f167-4b17-a878-b274e06c6a6d, Državni zavod za statistiku, T.03.07. Osuđeni punoljetni počinitelji prema grupama kaznenih djela, državljanstvu i bračnom stanju u 2022.)

Graf 4. Osuđeni punoljetni počinitelji KD ubojstva i teškog ubojstva u 2022. prema stjecaju i sudioništvu, ranijim osudama, oduzimanju predmeta

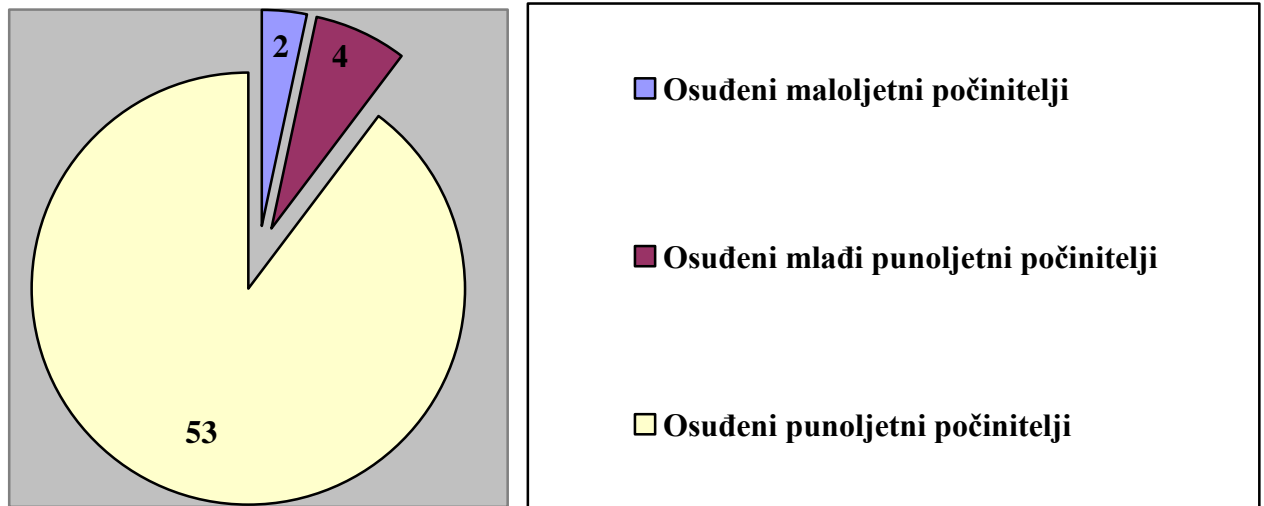


(Izvor:

https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0303_2022.px&px_path=Pravo_sudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=1d7970ce-f167-4b17-a878-b274e06c6a6d, Državni zavod za statistiku, T.03.03. Osuđeni punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima,

stjecaju i sudioništvu, ranijim osudama, oduzimanju imovinske koristi, oduzimanju predmeta, sporednoj novčanoj kazni i radu za opće dobro u 2022.)

Graf 5. Osuđeni počinitelji KD ubojstva u 2022. godini prema dobi u vrijeme počinjenja djela



(Izvori:

https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0608_2022.px&px_path=Pravo_sudje_kaznena_maloljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=14d37553-387d-452d-9be2-f9520e54b575, Državni zavod za statistiku, T.06.08. Osuđeni maloljetni počinitelji prema kaznenim djelima spolu i navršenim godinama života u 2022.

https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0304_2022.px&px_path=Pravo_sudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=0bd8ed30-04b7-427b-b06a-738c93649b1d, Državni zavod za statistiku, T.03.04. Osuđeni mladi punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima i izrečenim kaznama i drugim mjerama u 2022.

https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0303_2022.px&px_path=Pravo_sudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=1d7970ce-f167-4b17-a878-b274e06c6a6d, Državni zavod za statistiku, T.03.03. Osuđeni punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima, stjecaju i sudioništvu, ranijim osudama, oduzimanju imovinske koristi, oduzimanju predmeta, sporednoj novčanoj kazni i radu za opće dobro u 2022.)

Suprotno očekivanjima proizašlim iz nasilnih Balkanskih stereotipa, na Balkanu je manje počinitelja (smrtonosnog) nasilja koji su *tempore criminis* bili alkoholizirani (45,7% počinitelja, od čega češće muškarci) nego onih koji nisu (54,3%).¹³⁴ Pored izražene opijenosti alkoholom, u BHS uzorku utvrđen je relativno mali udio od samo 5,3% počinitelja pod utjecajem droga.¹³⁵ Samo 12,7% od svih počinitelja (smrtonosnog) nasilja na Balkanu

¹³⁴ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 82. – 83., Tablica 5.9 BHS (lethal) violence offenders by alcohol intoxication, gender, and country (counting unit: offender).

¹³⁵ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 83. („Od ukupnog postotka od 18,2 % počinitelja za koje je utvrđeno postojanje neke vrste

koristilo je vatreno oružje, za razliku od 21,0% počinitelja koji nisu koristili oružje uopće, a najviše počinitelja, njih čak 62,2% koristilo je hladno oružje (npr. nož, kamen, sjekira, staklo itd.).¹³⁶ U okviru spomenutog udjela od 12,7 % počinitelja koji su koristili vatreno oružje, većina ih je djelovala planirano¹³⁷, s tim da je više od polovice (58% počinitelja) koristilo ilegalno posjedovano vatreno oružje, a samo 20% počinitelja posjedovalo je licencu za držanje vatrenog oružja.¹³⁸ Posjedovanje oružja od strane intimnog partnera, osobito muškaraca, važan je faktor rizika koji dovodi do ubojstava između intimnih partnera, te je 20 puta veća vjerojatnost da će žena postati žrtvom ubojstva od strane svog intimnog partnera ukoliko on posjeduje vatreno oružje, a 15 puta veća ukoliko joj je tim oružjem partner prethodno prijetio.¹³⁹ Najviše počinitelja (pokušaja) ubojstava vatrenim oružjem, utvrđeno je u Makedoniji (38,3%), Kosovu (33,0%), Hrvatskoj (26,1%) i Sloveniji (24,7%), dok je samo 4,1% počinitelja od ukupnog Mađarskog uzorka i samo 0,9% od svih počinitelja iz Rumunjskog uzorka koristilo vatreno oružje.¹⁴⁰

3.2.2. Motiv počinitelja

Iako stvarni motiv ubojstva ostaje poznat samo počinitelju, analizom pojedinog slučaja moguće je zaključiti, barem prividno, što je počinitelja ponukalo da počini ubojstvo. Usredotočujući se na motiv počinitelja pokušanih i dovršenih ubojstava na Balkanu, u gotovo polovici slučajeva (47,4% slučajeva od ukupnog BHS uzorka), on je *ex post facto* analizom

ovisnosti, najviše ih je ovisno o alkoholu (čak 82,3%), zatim o više različitih supstanci (npr. droga i alkohol), a mali udio od 5% o teškim i još manji udio od 3% ovisno je o „lakim“ drogama.“).

¹³⁶ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 70. („Kao jedan od faktora rizika za počinjenje ubojstava spominje se i utjecaj posjedovanja vatrenog oružja, osobito onog neovlaštenog, koje je općenito često sredstvo počinjenja ubojstava u svijetu. Ratovi koji su se vodili u svijetu, te 1990.-ih godina na području Balkana i Jugoistočne Europe, doveli su do golemog priljeva naoružanja, a njihov se utjecaj osjeća još i danas s velikim brojem legalno i ilegalno posjedovanog oružja koje je još uvijek u opticaju u svijetu. Ipak, prema rezultatima istraživanja ubojstava na Balkanu, od 2010. godine primjećuje se pad upotrebe vatrenog oružja u okviru (smrtonosnog) nasilja na Balkanu, u odnosu na prethodna dva desetljeća.“).

¹³⁷ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 71.

¹³⁸ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 70., („Za 22% počinitelja nedostaju relevantni podaci o posjedovanju oružane dozvole. Češća uporaba ilegalnog vatrenog oružja jest u skladu s nalazom BHS-a da su ubojstva na Balkanu najčešće počinjena planirano, pa je logično da ubojica, planirajući ubojstvo, nabavi i koristi ilegalno oružje koje neće biti lako spojiti s počiniteljem.“).

¹³⁹ Derenčinović, D.; Getoš, A. – M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008. g., str. 56.

¹⁴⁰ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 70.

ostao nejasan,¹⁴¹ što ne znači da on ne postoji, već da on samo nije utvrđen, pa takva ubojstva svrstavamo u posebnu kategoriju tzv. ubojstava bez razvidnog motiva, koja su samo prividno nemotivirana.¹⁴² Temeljne profilne crte takvih počinitelja u osnovi se ne razlikuju od drugih počinitelja, osim što se oni češće brane amnezijom i psihotičnim poremećajima kako bi se oslobodili kaznene odgovornosti pozivajući se na neubrojivost, oni najčešće negiraju počinjenje ubojstva i rjeđe su bili alkoholizirani *tempore criminis*.¹⁴³ U ostatku slučajeva (52,6%) gdje je motiv počinitelja poznat i jasan, uglavnom se radi o osvetti (26,6% slučajeva) i pohlepi (12,4% slučajeva).¹⁴⁴

3.2.3. Odnos žrtve i počinitelja

Na Balkanu se (smrtonosno) nasilje najčešće pojavljuje kao nasilje muškarca nad muškarcem, tzv. *male-on-male violence*.¹⁴⁵ Iz statističkih podataka Ministarstva unutarnjih poslova za RH zaključujemo da su muškarci i na nacionalnoj razini RH, osim što su češće počinitelji ubojstava, ujedno češće i žrtve dovršenih i pokušanih ubojstava, nego žene.¹⁴⁶ U RH najveći broj žrtava ubojstava spada u zrelo stanovništvo, a relativno visok udio žrtava imao je preko 60 godina u vrijeme počinjenja djela, dok su ubojstva mnogo rjeđe počinjena na štetu djece i maloljetnika. Prema statističkim podacima MUP-a, u 2022. godini najveći broj žrtava ubojstava imao je od 30 do 40 godina života, odnosno od 40 do 50 godina života, a primjetan je i udio onih starijih od 60 godina života, pri čemu su oni najčešća dobna skupina žrtava teških ubojstava, dok je u istoj godini evidentirano samo 3 djece žrtava teških ubojstava.¹⁴⁷

¹⁴¹ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 43.

¹⁴² Derenčinović, D., Getoš, A. – M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008. g., str. 47.

¹⁴³ Derenčinović, D., Getoš, A. – M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008. g., str. 48.

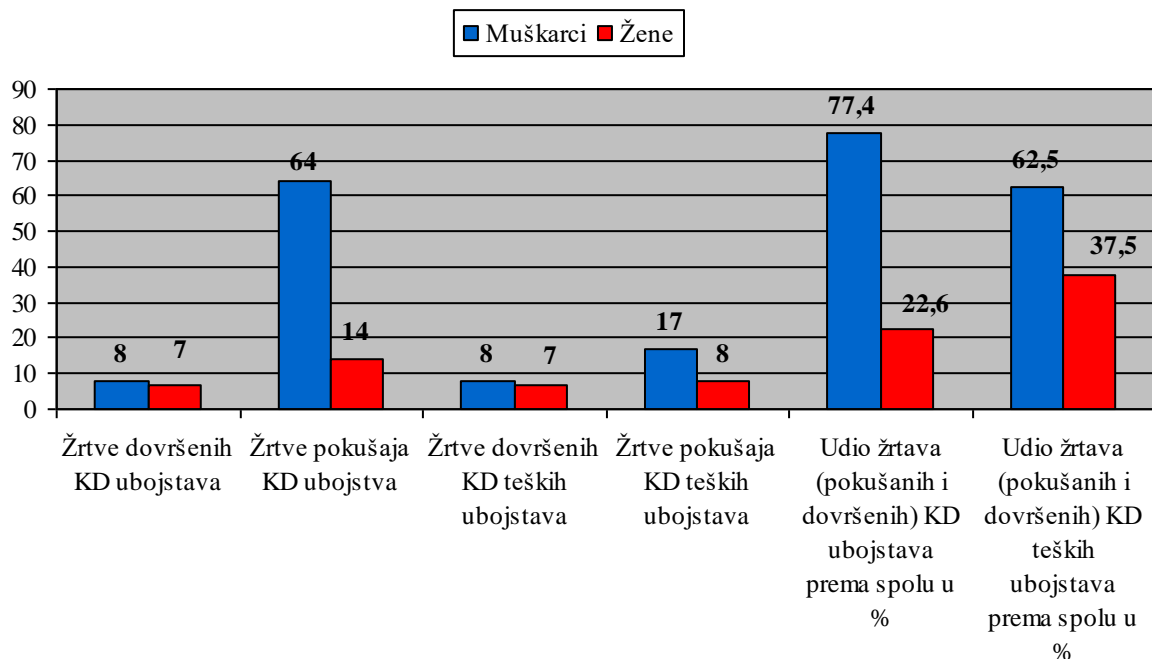
¹⁴⁴ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 44. („Iz osveti postupa počinitelj koji smatra da mu je žrtva nanijela neku nepravdu, pa on ubija s namjerom da se obračuna sa žrtvom. Ovdje je bitna percepcija počinitelja da mu/joj je nanijena nepravda od strane žrtve, tj. da je on zapravo „žrtva“, pri čemu nije važno da se ta „nepravda“ uopće dogodila. Počinitelj koji ubija iz pohlepe, postupa motiviran stjecanjem neke financijske dobiti, npr. novca, droge, zemljišta, automobila itd. svojim radnjama.“).

¹⁴⁵ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 84.

¹⁴⁶ (Izvor: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2022/Statisticki_pregled_2021_Web.pdf, *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2021. godini*, MUP, Glavno tajništvo, Služba za strateško planiranje, statistiku i unaprjeđenje rada, Zagreb, travanj, 2022., str. 15., posljednji put pristupljeno 13. svibnja, 2023. g.)

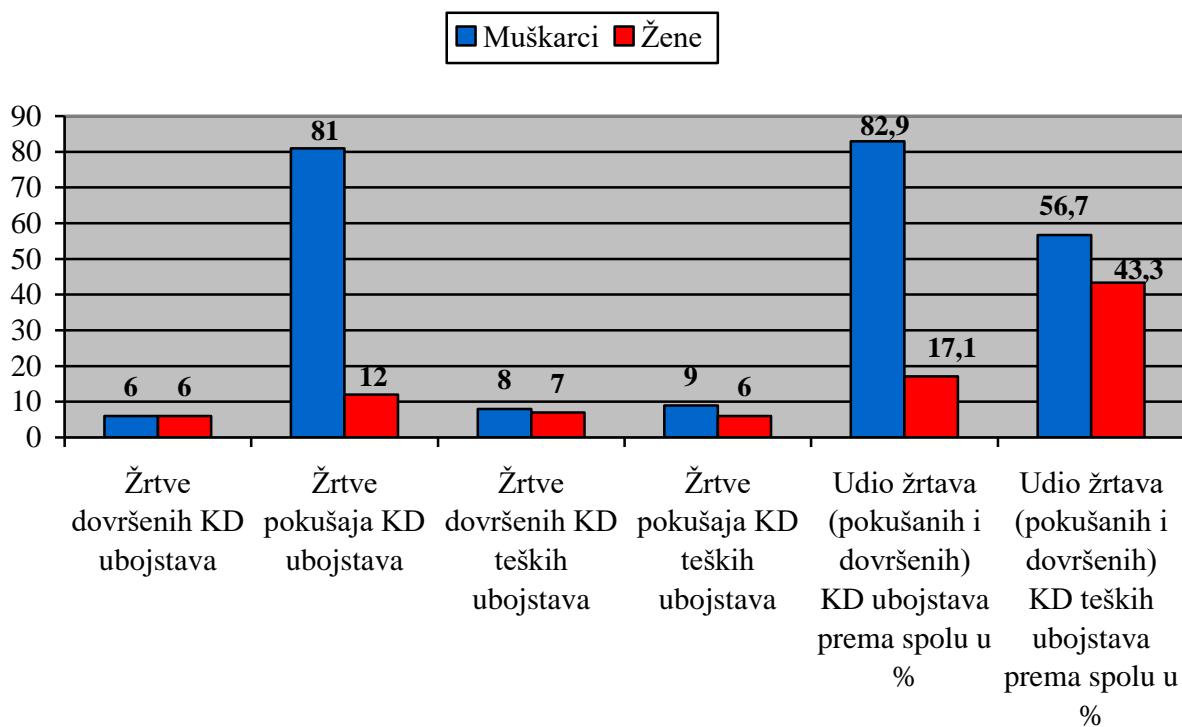
¹⁴⁷ https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2023/Statisticki_pregled_2022_web%20prelim.pdf, *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2022. godini*, MUP, Glavno tajništvo, Služba za strateško planiranje, statistiku i unaprjeđenje rada, Zagreb str. 91., posljednji put pristupljeno 1. lipnja, 2023.

Graf 6. Žrtve dovršenih i pokušanih ubojstava u RH u 2021. godini prema spolu



(Izvor: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2022/Statisticki_pregled_2021_Web.pdf, *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2021. godini*, MUP, Glavno tajništvo, Služba za strateško planiranje, statistiku i unaprjeđenje rada, Zagreb, travanj, 2022., str. 15., posljednji put pristupljeno 13. svibnja, 2023. g.)

Graf 7. Žrtve dovršenih i pokušanih ubojstava u RH u 2022. godini prema spolu



(Izvor: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2023/Statisticki_pregled_2022_web%20prelim.pdf ,

Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2022. godini, MUP, Glavno tajništvo, Služba za strateško planiranje, statistiku i unaprjeđenje rada, Zagreb str. 16., posljednji put pristupljeno 1. lipnja, 2023. g.)

Analizirajući odnos žrtva - počinitelj, nalazi Balkanske studije ubojstva govore da su pokušana i dovršena ubojstva na Balkanu najčešće zločini „iz blizine“, odnosno da su obično počinjena između prijatelja i poznanika (43,7%)¹⁴⁸ te članova uže obitelji (40,1%), a vrlo rijetko između potpunih stranaca (samo 14.7 % svih slučajeva).¹⁴⁹ Ista distribucija unutar varijable odnosa žrtva - počinitelj, primjećuje se i na nacionalnoj razini, pa tako i u Republici Hrvatskoj, uz iznimku Mađarske, koja iznimno pokazuje malo viši udio obiteljske veze između žrtve i počinitelja.¹⁵⁰ Recentni statistički podaci MUP-a pokazuju nam da je, prema prijavama koje su zadobile policijske uprave u RH, u čak 7 od 12 slučajeva, odnosno u većini od 58,3% slučajeva ubojstva u 2022. godini, ono počinjeno između bliskih osoba, a taj je postotak još veći kada je riječ o prijavljenim teškim ubojstvima (12/15 ili 80% slučajeva) i usmrćenjima (2/2 ili u 100% slučajeva).¹⁵¹ Iako ubojstva kao smrtonosno nasilje ne spadaju u prvih deset najčešće prijavljivanih kaznenih djela u 2022. godini, već su to uglavnom imovinski delikti, nasilje u obitelji drži 8. mjesto na toj ljestvici, što nas dovodi do zabrinjavajućeg zaključka da je u pogledu nasilja jedno od najnesigurnijih mjesta u RH obitelj.¹⁵² BHS studija je pokazala da je u okviru kategorije obiteljskog (smrtonosnog) nasilja (40,7%), na Balkanu najčešće ono između intimnih partnera,¹⁵³ u okviru koje je posebno zanimljiv primjetan atipičan veći udio žena počiniteljica. Dakle, žene, iako rjeđe čine (smrtonosno) nasilje, čine ga uglavnom protiv muškaraca,¹⁵⁴ svojih intimnih partnera, a

¹⁴⁸ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 42., Tablica 4.1. BHS Violence Typology with shares of subcategories within each category, (counting unit: case). („Dakle, u najvećem broju slučajeva iz ukupnog BHS uzorka utvrđen je tzv. „non domestic“ odnos između žrtve i počinitelja (43,7% od svih slučajeva), od čega su u 37,1% slučajeva žrtva i počinitelj bili prijatelji ili poznanici, u 3,3% slučajeva poslovni poznanici, te u 3,3% susjedi.“)

¹⁴⁹ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 43.

¹⁵⁰ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 66. - 67. („Takav viši udio obiteljskog nasilja u uzorku Mađarske može se objasniti nešto većim atipičnim udjelom žena počiniteljica, koje uglavnom čine privatno ili separacijsko nasilje, u okviru kojeg je najčešća obiteljska veza između počinitelja i žrtve.“)

¹⁵¹ https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2023/Statisticki_pregled_2022_web%20prelim.pdf, *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2022. godini*, MUP, Glavno tajništvo, Služba za strateško planiranje, statistiku i unaprjeđenje rada, Zagreb str. 74., posljednji put pristupljeno 1. lipnja, 2023. g.

¹⁵² https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2023/Statisticki_pregled_2022_web%20prelim.pdf, *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2022. godini*, MUP, Glavno tajništvo, Služba za strateško planiranje, statistiku i unaprjeđenje rada, Zagreb str. 78., posljednji put pristupljeno 1. lipnja, 2023. g.

¹⁵³ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 42., Tablica 4.1. BHS Violence Typology with shares of subcategories within each category, (counting unit: case).

¹⁵⁴ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 100. Čak 72% svih počiniteljica BHS uzorka nasilje je učinilo nad muškarcem.

najčešće u obliku "drugog privatnog nasilja" i "separacijskog" nasilja, za razliku od muškaraca koji češće čine javno nasilje.¹⁵⁵ Sličan rezultat dalo je i istraživanje Kovčo-Vukadin provedeno na uzorku od 102 ispitana zatvorenika koji su u KZ Lepoglava i KZ Nova Gradiška izdržavali kaznu zatvora zbog ubojstva intimnog partnera.¹⁵⁶ Na ispitanom uzorku, utvrđeno je da, unatoč tome što u kategoriji obiteljskog (smrtonosnog) nasilja prevladavaju muški počinitelji, svoje intimne partnere češće ubijaju žene, najčešće kao situacijski delikt i odgovor na žrtvino ranije agresivno ponašanje i dugotrajno fizičko i psihičko zlostavljanje.¹⁵⁷ Kao glavni motiv takvih ubojstava među intimnim partnerima ističu se prvenstveno bračne razmirice i ljubomora, a kao najčešće prisutan faktor rizika utvrđena je uporaba alkohola *tempore criminis*, kako kod počinitelja, tako i kod žrtve, te posjedovanje vatrenog oružja.¹⁵⁸ Koliko je u svijetu značajan i velik problem smrtonosnog nasilja među intimnim partnerima pokazuje Izvješće WHO-a iz 2002. godine kojim je utvrđeno da je skoro polovica svih žena žrtava ubojstva u svijetu, bila ubijena od strane bivšeg bračnog druga ili dr. intimnog partnera.¹⁵⁹ Globalno najviše prisutno (smrtonosno) nasilje nad ženama jest u zemljama u razvoju gdje je svakih 6 žena na 100.000 stanovnika žrtva (smrtonosnog) nasilja.¹⁶⁰

3.3. Pokušana naspram dovršenih ubojstava na Balkanu

Osim smrti žrtve kao očite razlike, dovršena i pokušana ubojstva na Balkanu bitno se ne razlikuju u pogledu fenomenoloških obilježja, štoviše, u većini varijabli, pokazala su preklapajući obrazac distribucije.¹⁶¹ I pokušana i dovršena ubojstva najčešće su se dogodila u ruralnim sredinama, većinom su unaprijed planirana, dogodila su se u pravilu navečer u

¹⁵⁵ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 100., („Od ukupnog broja svih muških počinitelja u BHS uzorku, samo 15% njih počinilo je nasilje nad intimnim partnerom, u usporedbi s čak 39% žena koje su počinile/ pokušale ubojstvo nad svojim intimnim partnerom.“).

¹⁵⁶ Derenčinović, D.; Getoš, A. – M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008. g., str. 55., („Pod ubojstvom intimnog partnera podrazumijevaju se odnosi suprug-supruga, ljubavnik-ljubavnica, mladić-djevojka.“).

¹⁵⁷ Derenčinović, D.; Getoš, A. – M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008. g., str. 55.

¹⁵⁸ Derenčinović, D.; Getoš, A. – M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008. g., str. 55.

¹⁵⁹ Who world report on violence and health, 22. Studeni, 2002. <https://www.who.int/news/item/22-11-2002-who-urges-governments-to-take-action-to-reduce-violence-against-women>, posljednji put pristupljeno 10. svibnja, 2023. g.

¹⁶⁰ Who world report on violence and health, 22. Studeni, 2002. <https://www.who.int/news/item/22-11-2002-who-urges-governments-to-take-action-to-reduce-violence-against-women>, posljednji put pristupljeno 10. svibnja, 2023. g. („To i ne čudi, budući da se u pravilu radi o zemljama gdje vlada rigidna nejednakost spolova, sankcije su slabe, a kultura i norme u mnogim slučajevima legitimiraju pravo muškaraca da vrše nasilje nad svojim ženama, smatrajući ih praktički njihovim „vlasništvom“.“).

¹⁶¹ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 61., Tablica 5.1. Similarities between completed and attempted homicides – distribution patterns of different characteristics within incident variables, (counting unit: case).

vremenskom razdoblju od 18.00 do 24:00 h, na privatnim mikrolokacijama između osoba koje nisu stranci (najčešće između prijatelja, članova obitelji i intimnih partnera), najčešće su uključivala 1 počinitelja i 1 žrtvu, uglavnom nisu počinjena na osobito okrutan način, niti su uključivala seksualne pobude.¹⁶² Motiv u velikom broju slučajeva ostaje nejasan, a često su počinjena iz osvete, pohlepe ili samoobrane.¹⁶³ Vrijeme počinjenja uglavnom se vrti oko vikenda, pri čemu se nešto više pokušaja ubojstva odvijalo u subotu i nedjelju, dok su slučajevi dovršenih ubojstava iz uzorka više koncentrirani na ponedjeljak (vjerojatno u noći s nedjelje na ponedjeljak).¹⁶⁴ Pokazatelj koliko su opasni slučajevi pokušaja ubojstva na Balkanu, jest rezultat da je, više od tri četvrtine žrtava zadobilo teške tjelesne ozljede (42,7%), u odnosu na samo 16,5% koji su zadobili lake tjelesne ozljede ili još manje 6,1% koji nisu pretrpjeli nikakve ozljede.¹⁶⁵ Iako u velikoj većini varijabli slični, pokušana i dovršena ubojstva pokazala su različit obrazac distribucije u okviru varijable odnosa žrtva-počinitelj i varijable vrste i konteksta u kojemu se pokušano tj. dovršeno ubojstvo odvijalo.¹⁶⁶ Dovršena ubojstva većinom su se odvijala na privatnim mikrolokacijama, za razliku od pokušanih koji su u većem broju slučajeva kategorizirani kao „javno nasilje“ i odvijaju se uglavnom na javnim lokacijama, zbog čega vjerojatno i ostaju nedovršena (npr. zahvaljujući intervenciji trećih prisutnih na ulici i dr. javnim mjestima).¹⁶⁷ Kod pokušanih ubojstava iz uzorka, žrtva i počinitelj najčešće su bili prijatelji ili poznanici,¹⁶⁸ dok je u pogledu dovršenih ubojstava na Balkanu najnesigurnije mjesto obitelj.¹⁶⁹ Drugim riječima, u okviru dovršenih ubojstava iz uzorka, stopa obiteljskog nasilja prevladava nad nasiljem između prijatelja i poznanika, a još

¹⁶² Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 62.

¹⁶³ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 62.

¹⁶⁴ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 62.

¹⁶⁵ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 87., *Smrtno je stradalo (slučajevi dovršenih ubojstava) 34,8% žrtava.*

¹⁶⁶ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 62.

¹⁶⁷ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 63., Tablica 5.1. Differences between completed and attempted homicides – distribution patterns of different characteristics within incident variables, (counting unit: case).

¹⁶⁸ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 63., Tablica 5.1. Differences between completed and attempted homicides – distribution patterns of different characteristics within incident variables, (counting unit: case).

¹⁶⁹ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 63., Tablica 5.1. Differences between completed and attempted homicides – distribution patterns of different characteristics within incident variables, (counting unit: case). *Dok je u slučajevima pokušaja ubojstava iz uzorka BHS utvrđeno da su žrtva i počinitelj najčešće poznanici/ prijatelji i uglavnom se incident svrstava u „ostalo javno nasilje“, kod svih dovršenih ubojstava iz uzorka, žrtva i počinitelj su u najvećem broju slučajeva uža obitelj, a incident najčešće čine kao „ostalo privatno nasilje*

izraženije i nad nasiljem između potpunih stranaca.¹⁷⁰ „*Balkan homicide study*“ zabilježila je približan omjer 40/60 u korist pokušaja ubojstava, čime je utvrđeno da na Balkanu ubojstva većinom ostaju nedovršena, u pokušaju.¹⁷¹ Dominacija pokušanih naspram dovršenih ubojstava, izmjerena je i na nacionalnoj razini RH i pojedinih zemalja iz uzorka, uz iznimku Sjeverne Makedonije i Mađarske s više dovršenih ubojstava.¹⁷² Recentni statistički podaci za RH nam to i potvrđuju, pa je tako u 2021. godini u RH prijavljeno 103 pokušaja ubojstava, u odnosu na samo 30 prijavljenih ubojstava,¹⁷³ a 2022. godine evidentirano je 27 dovršenih, te 108 pokušanih ubojstava¹⁷⁴, odnosno 37 počinitelja osuđeno je za pokušano u odnosu na 16 počinitelja osuđenih za dovršeno KD ubojstva.¹⁷⁵

3.4. Zastupljenost ubojstava u RH i na Balkanu i usporedba s ostatkom Europe i svijetom

3.4.1. Zastupljenost ubojstava u svijetu

Izvješće WHO-a iz 2002. Godine, „The World Report on Violence and Health“ utvrdilo je da nasilje ubije više od 1,6 milijuna ljudi svake godine, a stručnjaci kažu da je broj mnogo viši, odnosno da uz ovu alarmantnu i stravično visoku brojku, postoji ogroman broj takvih slučajeva koji ostaje neotkriven.¹⁷⁶ Prema istom izvješću, u prosječnom danu u svijetu 1424 osobe bivaju ubijene, što nas dovodi do zabrinjavajuće računice da globalno, skoro svake minute jedna osoba biva ubijena.¹⁷⁷ Situacija se ne popravlja ni kasnijih godina, što vidimo iz

¹⁷⁰ <https://www.liberal.hr/ubojstva-stopa-ubojstava-femicid-obitelj-sigurnost-stanje-sigurnosti-mediji-212>

¹⁷¹ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 60.

¹⁷² Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 60.

¹⁷³ https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2022/Statisticki_pregled_2021_Web.pdf, *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2021. godini.*, MUP, Glavno tajništvo, Služba za strateško planiranje, statistiku i unaprjeđenje rada, Zagreb, travanj, 2022., str. 4 - 5., str. 20., posljednji puta pristupljeno 10. svibnja, 2023. g.

¹⁷⁴ https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2023/Statisticki_pregled_2022_web%20prelim.pdf, *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2022. godini*, MUP, Glavno tajništvo, Služba za strateško planiranje, statistiku i unaprjeđenje rada, Zagreb str. 4., posljednji put pristupljeno 1. lipnja, 2023. g.

¹⁷⁵ https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0302_2022.px&px_path=Pravo_sudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=2d63dd10-a160-4510-8452-b4173e8505c6, Državni zavod za statistiku, T.03.01. Osuđeni punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima, spolu, pokušaju i izrečenim kaznama i drugim mjerama u 2022.

¹⁷⁶ „The world report on violence and health“, Izvješće WHO-a, 3. listopada, 2002. g., Geneva, <https://www.who.int/news/item/03-10-2002-first-ever-global-report-on-violence-and-health-released>, posljednji put pristupljeno 11. svibnja, 2023. g.

¹⁷⁷ „The world report on violence and health“, Izvješće WHO-a, 3. listopada, 2002. g., Geneva, <https://www.who.int/news/item/03-10-2002-first-ever-global-report-on-violence-and-health-released>, posljednji put pristupljeno 11. svibnja, 2023. g.

Izvješća WHO-a od 10. prosinca 2014. godine koje je otkrilo da je 2012. godine u svijetu čak 475 000 ljudi bilo žrtvama ubojstava, te da ubojstvo globalno predstavlja treći od vodećih uzroka smrti muškaraca u dobi od 15. – 44. godine života.¹⁷⁸ Iako ubojstvo i nasilje općenito, predstavljaju ogroman i iznimno izražen problem u svijetu, ono nije jednako prisutno u svim dijelovima svijeta. Što se rasprostranjenosti ubojstva u svijetu tiče, prema izvješću UNODC-a utvrđene su različite stope ubojstava u različitim dijelovima svijeta¹⁷⁹, a što je vidljivo i iz tablice niže.¹⁸⁰ Archer i Gartner su u svojoj studiji ubojstava u 110 država svijeta u vremenskom intervalu od pet godina zaključili da je stopa ubojstava veća u državama s nedavnim ratnim i sličnim iskustvima, pri čemu predviđenost smrtne kazne za ubojice ne znači i nižu stopu ubojstava već upravo obratno.¹⁸¹ Uz to su zaključili da veći gradovi imaju veću stopu ubojstava od manjih gradova.¹⁸² Prema podacima UNODC-a iz 2017. godine, globalno najveću stopu ubojstva imala je Jamajka, s čak 56 ubojstava na 100.000 stanovnika.¹⁸³ Prvih deset država s najvećim stopama ubojstava u svijetu su u načelu države Srednje i Južne Amerike, odnosno regije Latinske Amerike i Karibi, koje su slabo ekonomski razvijene ili u kojima su izrazito prisutni razni kriminalni krijumčarski karteli, odnosno koje karakterizira veći udio mladog muškog stanovništva, različito od dobno-spolne strukture stanovništva razvijenih zemalja.¹⁸⁴ Isto tako, slika niže otkriva da se države na jugu Afrike nalaze izrazito visoko na toj ljestvici.¹⁸⁵ Prema broju prijavljenih ubojstava, istakli su se i

¹⁷⁸ „The global status report on violence prevention 2014.“, Izvješće WHO-a, 10. prosinca, 2014. g., Geneva, <https://www.who.int/news/item/10-12-2014-new-study-highlights-need-to-scale-up-violence-prevention-efforts-globally>, posljednji put pristupljeno 11. svibnja, 2023. g.

¹⁷⁹ https://reliefweb.int/report/world/global-study-homicide-2019?gclid=Cj0KCQjwsIejBhDOARIsANYqkD05nkyW1xWf4qOKWa8YG-IssSW2UAYk9MWxFX1svfq77n4LgWLTaj8aAmMgEALw_wcB, posljednji put pristupljeno 10. svibnja, 2023. g.

¹⁸⁰ Getoš Kalac, A.-M.; Šprem, P.; Šimunić, N.; *Anatomija i geografija nasilja u Hrvatskoj i u europskom kontekstu*, urednik: Cajner-Mraović, I.; Kondor Langer, M., znanstveni rad, *Zbornik radova VII. međunarodne znanstveno-stručne konferencije Visoke policijske škole „Razumijevanje novih sigurnosnih izazova“*, br.1., Zagreb, 2020., str.1.-554., str. 505.

¹⁸¹ Derenčinović, D.; Getoš, A. – M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008. g., str 47.

¹⁸² Derenčinović, D.; Getoš, A. – M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008. g., str 47.

¹⁸³ Getoš Kalac, A.-M.; Šprem, P.; Šimunić, N.; *Anatomija i geografija nasilja u Hrvatskoj i u europskom kontekstu*, urednik: Cajner-Mraović, I.; Kondor Langer, M., znanstveni rad, *Zbornik radova VII. međunarodne znanstveno-stručne konferencije Visoke policijske škole „Razumijevanje novih sigurnosnih izazova“*, br.1., Zagreb, 2020., str.1.-554., str. 504.

¹⁸⁴ Getoš Kalac, A.-M.; Šprem, P.; Šimunić, N.; *Anatomija i geografija nasilja u Hrvatskoj i u europskom kontekstu*, urednik: Cajner-Mraović, I.; Kondor Langer, M., znanstveni rad, *Zbornik radova VII. međunarodne znanstveno-stručne konferencije Visoke policijske škole „Razumijevanje novih sigurnosnih izazova“*, br.1., Zagreb, 2020., str.1.-554., str. 504.

¹⁸⁵ Getoš Kalac, A.-M.; Šprem, P.; Šimunić, N.; *Anatomija i geografija nasilja u Hrvatskoj i u europskom kontekstu*, urednik: Cajner-Mraović, I.; Kondor Langer, M., znanstveni rad, *Zbornik radova VII. međunarodne znanstveno-stručne konferencije Visoke policijske škole „Razumijevanje novih sigurnosnih izazova“*, br.1., Zagreb, 2020., str.1.-554., str. 505.

Brazil i Meksiko.¹⁸⁶ Najmanju stopu ubojstava u svijetu imali su Island, Japan i Singapur (0,3), a države europskog i azijskog kontinenta drže zadnjih deset mjesta na ljestvici, što se može objasniti s njihovom gospodarskom razvijenošću i učinkovitim mehanizmima rješavanja nasilnih sukoba.¹⁸⁷ Stopa ubojstava u svijetu stabilizirala se posljednjih godina na nekih 6,1. Veća stopa ubojstava od ovog prosjeka na globalnoj razini, utvrđena je u 67 država u svijetu (35,8%), a manju stopu od globalnog prosjeka zabilježilo je 120 država (64,2%).¹⁸⁸ Među kontinentima, prednjačila je Južna Amerika sa stopom ubojstava većom od 23,0 s jedne strane, a s druge strane je s najmanjom stopom ubojstava prednjačila Australija (oko 1,0).¹⁸⁹ Dok se stope ubojstva u Europi, Aziji i Australiji posljednjih godina smanjuju, negativan trend povećanja ubojstava vidljiv je u Africi, Sjevernoj i Južnoj Americi.¹⁹⁰ U komparaciji sa europskim kontinentom, interesantno je vidjeti da među prvih 60 država s najvećim stopama ubojstava u svijetu nema nijedne države Europe, a RH se nalazi na 148. mjestu sa stopom od 1,2 ubojstava na 100.000 stanovnika.¹⁹¹

¹⁸⁶ Getoš Kalac, A.-M.; Šprem, P.; Šimunić, N.; *Anatomija i geografija nasilja u Hrvatskoj i u europskom kontekstu*, urednik: Cajner-Mraović, I.; Kondor Langer, M., znanstveni rad, *Zbornik radova VII. međunarodne znanstveno-stručne konferencije Visoke policijske škole „Razumijevanje novih sigurnosnih izazova“*, br.1., Zagreb, 2020., str.1.-554., str. 506.

¹⁸⁷ Getoš Kalac, A.-M.; Šprem, P.; Šimunić, N.; *Anatomija i geografija nasilja u Hrvatskoj i u europskom kontekstu*, urednik: Cajner-Mraović, I.; Kondor Langer, M., znanstveni rad, *Zbornik radova VII. međunarodne znanstveno-stručne konferencije Visoke policijske škole „Razumijevanje novih sigurnosnih izazova“*, br.1., Zagreb, 2020., str.1.-554., str. 505.

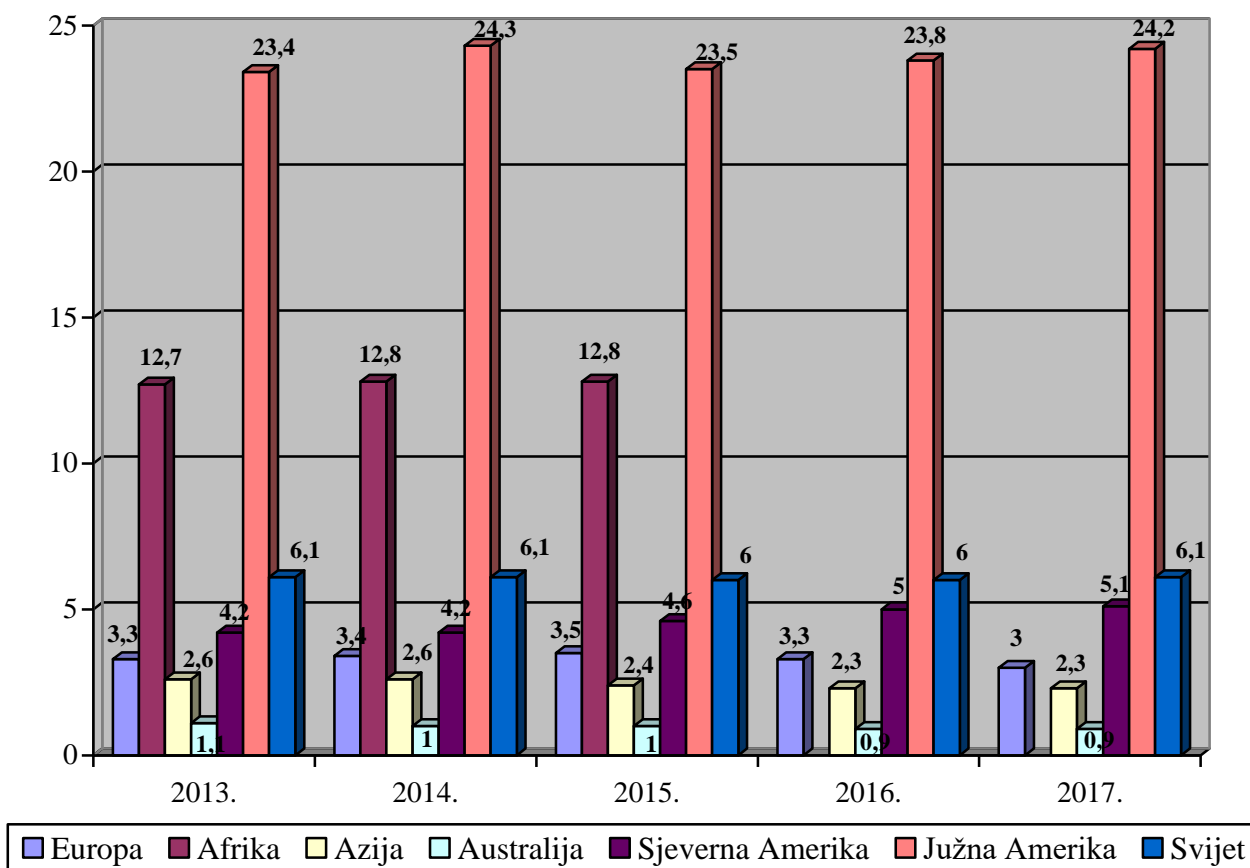
¹⁸⁸ Getoš Kalac, A.-M.; Šprem, P.; Šimunić, N.; *Anatomija i geografija nasilja u Hrvatskoj i u europskom kontekstu*, urednik: Cajner-Mraović, I.; Kondor Langer, M., znanstveni rad, *Zbornik radova VII. međunarodne znanstveno-stručne konferencije Visoke policijske škole „Razumijevanje novih sigurnosnih izazova“*, br.1., Zagreb, 2020., str.1.-554., str. 506.

¹⁸⁹ *Ibid*, str. 506.

¹⁹⁰ *Ibid*, str. 506.

¹⁹¹ Getoš Kalac, A.-M.; Šprem, P.; Šimunić, N.; *Anatomija i geografija nasilja u Hrvatskoj i u europskom kontekstu*, urednik: Cajner-Mraović, I.; Kondor Langer, M., znanstveni rad, *Zbornik radova VII. međunarodne znanstveno-stručne konferencije Visoke policijske škole „Razumijevanje novih sigurnosnih izazova“*, br.1., Zagreb, 2020., str.1.-554., str. 505.

Graf 8. Stope ubojstava po kontinentima i svijetu u razdoblju od 2013.-2017. godine



(Izvor: Getoš Kalac, A.-M.; Šprem, P.; Šimunić, N.; *Anatomija i geografija nasilja u Hrvatskoj i u europskom kontekstu*, urednik: Cajner-Mraović, I.; Kondor Langer, M., znanstveni rad, *Zbornik radova VII. međunarodne znanstveno-stručne konferencije Visoke policijske škole „Razumijevanje novih sigurnosnih izazova“*, br.1., Zagreb, 2020., str.1.-554., str. 506., preuzeto s izvora: Global study on homicides 2019.)

3.4.2. Stopa ubojstava na europskoj razini

Prosječna stopa ubojstva u Europi je za vremensko razdoblje od 2007. do 2011. godine iznosila 23,1.¹⁹² Većina europskih zemalja (70,6 % europskih zemalja) imala je manju, dok je samo 10 europskih država imalo veću stopu ubojstava od europske prosječne.¹⁹³ Pri tome, najveća stopa od 88,1 ubojstava utvrđena je u Nizozemskoj, dok je najmanja od 6,2 zabilježena u Irskoj.¹⁹⁴ Jugoistočna Europa je zabilježila nešto veću prosječnu stopu ubojstava

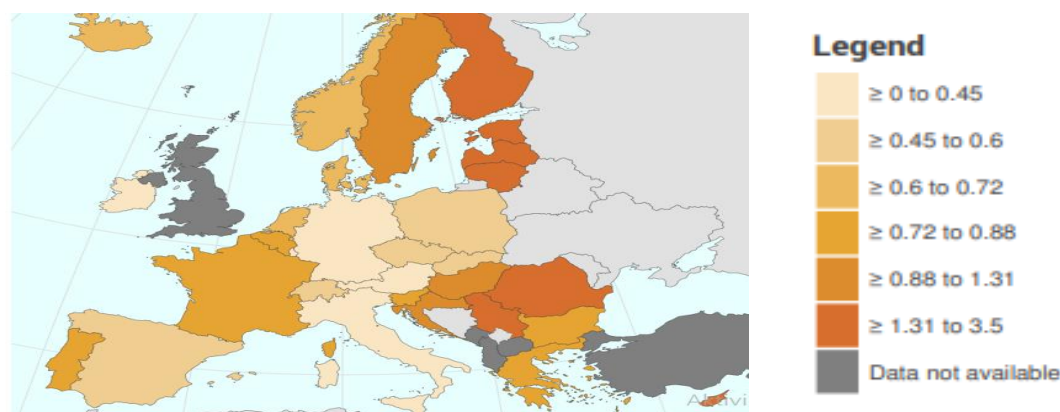
¹⁹² Getoš Kalac, A.-M.; Šprem, P.; Šimunić, N.; *Anatomija i geografija nasilja u Hrvatskoj i u europskom kontekstu*, urednik: Cajner-Mraović, I.; Kondor Langer, M., znanstveni rad, *Zbornik radova VII. međunarodne znanstveno-stručne konferencije Visoke policijske škole „Razumijevanje novih sigurnosnih izazova“*, br.1., Zagreb, 2020., str.1.-554., str. 507.

¹⁹³ Getoš Kalac, A.-M.; Šprem, P.; Šimunić, N.; *Anatomija i geografija nasilja u Hrvatskoj i u europskom kontekstu*, urednik: Cajner-Mraović, I.; Kondor Langer, M., znanstveni rad, *Zbornik radova VII. međunarodne znanstveno-stručne konferencije Visoke policijske škole „Razumijevanje novih sigurnosnih izazova“*, br.1., Zagreb, 2020., str.1.-554., str. 507.

¹⁹⁴ *Ibid*, str. 507.

od europskog prosjeka, tj. susjednih regija.¹⁹⁵ U Hrvatskoj je stopa ubojstva za spomenuto trogodišnje razdoblje iznosila 23,6 što znači da je RH bila iznad europskog prosjeka.¹⁹⁶ U 2012. godini stopa ubojstva u RH pala je na prihvatljivih 1,29. U Hrvatskoj je zabilježeno višegodišnje uzastopno smanjenje stope ubojstva, te je ona u daljnjem padu. Prema Eurostatovoj statistici, za 2020. godinu, stopa ubojstva u RH iznosi 0,97 na 100.000 stanovnika, čime se i dalje nalazi iznad europskog prosjeka, a slično je i s državama balkanske regije.¹⁹⁷ Unatoč takvim visokim stopama ubojstva na Balkanu i Jugoistočnoj Europi u odnosu na ostatak Europe, RH i Balkan nemaju profil regije visokog kriminala i čine se puno sigurnijim u pogledu uličnog i urbanog kriminala.¹⁹⁸ Ovakav neobičan fenomen istodobno visokih stopa ubojstva, a niske stope kriminala na Balkanu, nazvan je *Balkanski paradoks nasilja*.¹⁹⁹

Slika 1. Stopa ubojstva u europskim državama u 2020. godini



(Izvor: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00146/default/map?lang=en>, posljednji put pristupljeno 12. svibnja, 2023. g.)

¹⁹⁵ *Ibid*, str. 508.

¹⁹⁶ *Ibid*, str. 508.

¹⁹⁷ <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00146/default/map?lang=en>, posljednji put pristupljeno 12. svibnja, 2023. g.

¹⁹⁸ Getoš Kalac, A.-M.; Šprem, P.; Šimunić, N.; *Anatomija i geografija nasilja u Hrvatskoj i u europskom kontekstu*, urednik: Cajner-Mraović, I.; Kondor Langer, M., znanstveni rad, *Zbornik radova VII. međunarodne znanstveno-stručne konferencije Visoke policijske škole „Razumijevanje novih sigurnosnih izazova“*, br.1., Zagreb, 2020., str.1.-554., str. 511.

¹⁹⁹ Getoš Kalac, A. – M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021. g., str. 100. i Getoš Kalac, A.-M.; Šprem, P.; Šimunić, N.; *Anatomija i geografija nasilja u Hrvatskoj i u europskom kontekstu*, urednik: Cajner-Mraović, I.; Kondor Langer, M., znanstveni rad, *Zbornik radova VII. međunarodne znanstveno-stručne konferencije Visoke policijske škole „Razumijevanje novih sigurnosnih izazova“*, br.1., Zagreb, 2020., str.1.-554., str. 516. („Ipak, valja naglasiti da je tzv. tamna brojka nasilja na Balkanu izrazito visoka, pa je vrlo vjerojatno izrazito nizak udio nasilja povezanog s organiziranim kriminalom i niske stope kriminaliteta na Balkanu, posljedica toga što velik dio nasilja ostaje neprijavljen, neprimjećen, neotkriven bilo zbog straha žrtve da ga prijavi ili neučinkovitog pravosuđa koje dovodi do „drop out“ slučajeva koji uslijed nedostatka dokaza i dr. razloga ne budu procesuirani i počinitelji na koncu ne bivaju osuđeni i kažnjeni za počinjeni delikt nasilja.“)

Slika 2. Geografska raspodjela stope ubojstava po državama Jugoistočne Europe u razdoblju od 2007. - 2011. godine



(Izvor: Getoš Kalac, A.-M.; Šprem, P.; Šimunić, N.; *Anatomija i geografija nasilja u Hrvatskoj i u europskom kontekstu*, urednik: Cajner-Mraović, I.; Kondor Langer, M., znanstveni rad, *Zbornik radova VII. međunarodne znanstveno-stručne konferencije Visoke policijske škole „Razumijevanje novih sigurnosnih izazova“*, br.1., Zagreb, 2020., str.1.-554., str. 508., Slika 3. Geografska raspodjela stope ubojstava po državama Jugoistočne Europe u razdoblju 2007. – 2011., izvor za izradu karte: European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics.)

3.4.3. Zastupljenost ubojstava u Republici Hrvatskoj

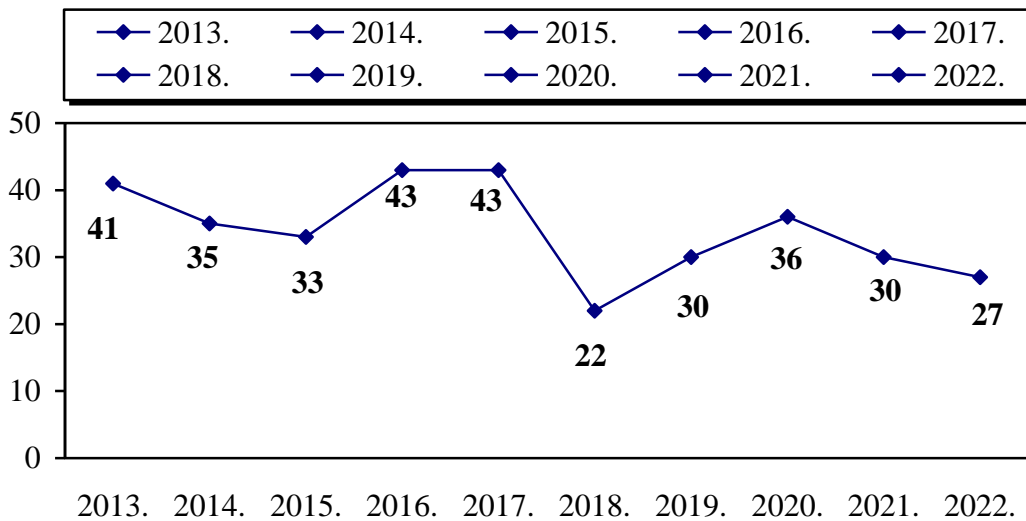
Unatoč činjenici da balkanske zemlje ne spadaju u visokokriminalne, ukupni kriminalitet u 2022. godini u porastu je za 1,9 posto.²⁰⁰ Iako je u 2022. stopa svih kaznenih djela protiv života i tijela ukupno za 7,7% veća u odnosu na prethodnu, 2021.godinu, statistika nam pokazuje padajući trend od 27 evidentiranih ubojstava što je za 3 ubojstva ili 10,0% manje u odnosu na raniju 2021. godinu kada je bilo zabilježeno 30 prijavljenih ubojstava.²⁰¹ Ipak, evidentirano je 108 pokušaja ubojstva, što je za pet pokušaja ili rast od 4,9 posto više nego 2021. godine.²⁰²

²⁰⁰ https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2023/Statisticki_pregled_2022_web%20prelim.pdf, *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2022. godini*, MUP, Glavno tajništvo, Služba za strateško planiranje, statistiku i unaprjeđenje rada, Zagreb str. 2., posljednji put pristupljeno 1. lipnja, 2023. g.

²⁰¹ https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2023/Statisticki_pregled_2022_web%20prelim.pdf, *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2022. godini*, MUP, Glavno tajništvo, Služba za strateško planiranje, statistiku i unaprjeđenje rada, Zagreb str. 4., posljednji put pristupljeno 1. lipnja, 2023. g.

²⁰² https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2023/Statisticki_pregled_2022_web%20prelim.pdf, *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2022. godini*, MUP, Glavno tajništvo, Služba za strateško planiranje, statistiku i unaprjeđenje rada, Zagreb str. 4., posljednji put pristupljeno 1. lipnja, 2023. g.

Graf 9. Broj prijavljenih ubojstava na godinu u razdoblju od 2013. - 2022. g. u RH

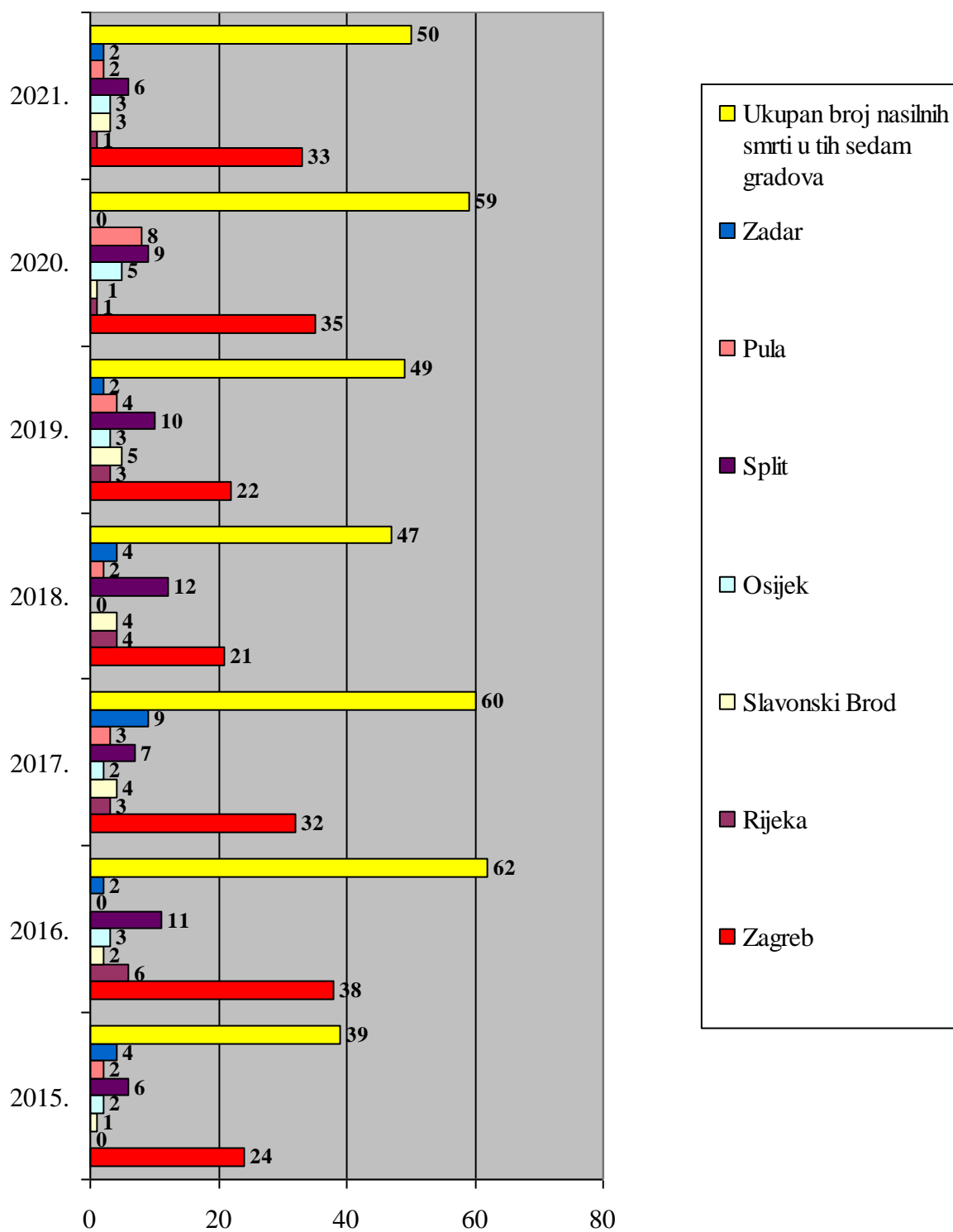


(Izvor: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2023/Statisticki_pregled_2022_web%20prelim.pdf , Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2022. godini, MUP, Glavno tajništvo, Služba za strateško planiranje, statistiku i unaprjeđenje rada, Zagreb str. 4., posljednji put pristupljeno 1. lipnja, 2023. g.)

U 2022. godini većina od 7 ubojstava i 31 pokušaja ubojstava prijavljena je Policijskoj upravi Zagrebačke županije,²⁰³ a analizom podataka DZS-a o broju nasilnih smrti na godinu u najvećim gradovima RH, uočavamo da grad Zagreb i unazad nekoliko godina nesumnjivo drži vodeće mjesto na ljestvici evidentiranih nasilnih smrti, nakon čega slijedi Split. U 2022. godini policijskim upravama u RH prijavljeno je 27 ubojstava.

Graf 10. Usporedba broja evidentiranih nasilnih smrti u najvećim gradovima RH posljednjih godina

²⁰³ https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2023/Statisticki_pregled_2022_web%20prelim.pdf , Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2022. godini, MUP, Glavno tajništvo, Služba za strateško planiranje, statistiku i unaprjeđenje rada, Zagreb str. 16. i str. 17., posljednji put pristupljeno 1. lipnja, 2023. g.



(Izvor:

[https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=CITY_Tablica15.px&px_path=Subnacionalne%20statistike_2015%20i%20dalje_Grad%20\(CITY\)&px_language=hr&px_db=Subnacionalne%20statistike&rxid=d7433185-49f4-45bf-b534-3a1f173e254e](https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=CITY_Tablica15.px&px_path=Subnacionalne%20statistike_2015%20i%20dalje_Grad%20(CITY)&px_language=hr&px_db=Subnacionalne%20statistike&rxid=d7433185-49f4-45bf-b534-3a1f173e254e), Državni zavod za statistiku, Tablica 15. Broj nasilnih smrti)

Policijske uprave RH u 2022. godini zaprimile su 12 prijava ubojstva, 15 prijava teških ubojstava i 2 prijave usmrćenja, no na koncu najveći broj počinitelja osuđen je za temeljni oblik ubojstva.²⁰⁴ Svakom od ukupno 53 počinitelja osuđena za KD ubojstva i 19 osuđenika za KD teškog ubojstva, izrečena je kazna zatvora, pri čemu nijedan od osuđenika nije oslobođen kazne.²⁰⁵ Najčešće su počinitelji KD ubojstva osuđeni na zatvorsku kaznu u trajanju od 2 do 3 i 3 od pet godina,²⁰⁶ što je poražavajuća činjenica i javnosti s razlogom stvara dojam nepravilnog rada pravosudnih tijela u pogledu čak i takvih KD kojima je smrtno povrijeđeno pravo na život drugog čovjeka. Ipak, osuđenicima za KD teškog ubojstva često se izriče kazna dugotrajnog zatvora, pri čemu je na kaznu dugotrajnog zatvora u 2022. godini najčešće bio osuđen počinitelj KD teškog ubojstva iz čl. 111. točke 4.²⁰⁷

4. ETIOLOGIJA UBOJSTVA

4.1. Teorije o uzrocima kažnjivog ponašanja

Brojni istraživači još od davnina bili su fascinirani uzrocima koji utječu na pojedinca da počini kažnjivo djelo, što je dovelo do razvoja različitih etioloških teorija o uzrocima kažnjivog ponašanja koje svrstavamo u tri skupine: endogene, egzogene i mješovite.²⁰⁸

²⁰⁴ https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2023/Statisticki_pregled_2022_web%20prelim.pdf, *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2022. godini*, MUP, Glavno tajništvo, Služba za strateško planiranje, statistiku i unaprjeđenje rada, Zagreb str. 74., posljednji put pristupljeno 1. lipnja, 2023. g.

²⁰⁵ https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0301_2022.px&px_path=Pravo_sudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=2d63dd10-a160-4510-8452-b4173e8505c6, Državni zavod za statistiku, T.03.01. Osuđeni punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima, spolu, pokušaju i izrečenim kaznama i drugim mjerama u 2022.

²⁰⁶ https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0301_2022.px&px_path=Pravo_sudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=2d63dd10-a160-4510-8452-b4173e8505c6, Državni zavod za statistiku, T.03.01. Osuđeni punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima, spolu, pokušaju i izrečenim kaznama i drugim mjerama u 2022.

²⁰⁷ https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0301_2022.px&px_path=Pravo_sudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=2d63dd10-a160-4510-8452-b4173e8505c6, Državni zavod za statistiku, T.03.01. Osuđeni punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima, spolu, pokušaju i izrečenim kaznama i drugim mjerama u 2022.

²⁰⁸ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 184. („Endogene su one teorije prema kojima se odlučujući kriminogeni čimbenici nalaze upravo u osobi počinitelja (npr. teorija genetske predispozicije). Čisto egzogene teorije, npr. ekološke teorije, su one koje uzroke kažnjivog

4.1.1. Pozitivističke teorije o uzrocima kažnjivih ponašanja

Osnivačem pozitivističke škole u kriminološkoj literaturi smatra se talijanski liječnik Cesare Lombroso, koji je stvorio tip „rođenog zločinca“, čime je postavio tezu da je čovjek u svom ponašanju determiniran čitavim nizom endogenih i egzogenih čimbenika, označavajući pozitivističku teoriju kao mješovitu.²⁰⁹ Da bi se provjerile takve determinističke hipoteze, prema Lombrosu, potrebno je provoditi istraživanja kroz metodu eksperimenta.²¹⁰ Ideju da provede istraživanje, Lombroso je dobio prolazeći kraj posmrtnih ostataka preminulog lokalnog kriminalca, kod kojeg je primijetio onakva tjelesna obilježja koja postoje kod primitivnih životinjskih vrsta.²¹¹ Rezultati istraživanja naveli su ga na zaključak da se delinkventi fizički razlikuju od nedelinkvenata, na temelju (za delinkvente specifičnih) tzv. *atavističkih stigmata*, od kojih: nisko čelo, ispupčena čeljust, spojene obrve, udovi nerazmjerni veličini trupa itd., pa su ljudi s takvim fizičkim karakteristikama rođeni zločinci, koji čine čak dvije trećine ukupne kriminalne populacije, kaže Lombroso.²¹² Uz to, Lombroso se prvi bavio i etiologijom ženske delinkvencije te je smatrao da prosječnu žensku prijestupnicu, uz uobičajene atavizme, za razliku od muškaraca, odlikuju tri svojstvene osobine: zluradost, prijetvornost i podmuklost.²¹³ Štoviše, prema Lombrosu je svaka žena potencijalni delinkvent, a ono što je odvraća od zabranjenog ponašanja su brak, majčinstvo i slabost karakteristična za žene.²¹⁴ E. Ferri kritizira Lombrosovo klasificiranje svih delinkvenata u isključivo jednu skupinu – rođenih zločinaca, kreirajući tzv. Ferrijev pentagon od pet mogućih vrsta delinkvenata.²¹⁵ Uz kategoriju rođenog zločinca, za kojeg kaže da je uvjetovan ne samo svojom fizičkom, biološkom konstitucijom, već i psihološkim nedostacima i moralnom neosjetljivošću, dodaje još i kategoriju duševno bolesnih zločinaca, delinkvente iz navike koji su izabrali kriminal kao način svoga života, zločince iz strasti te slučajne (situacijske) zločince koji su počinilo kazneno djelo kao eksces, jednostavno našavši se u prilici da ga počine.²¹⁶ Ferri ističe da je pojedinac u svom ponašanju određen nizom različitih, psiholoških, socioloških i antropoloških čimbenika, a koji uzrokuju delinkventno

ponašanja nalaze isključivo u okolini u kojoj počinitelj živi, dok se teorije koje smatraju da je uzrok delinkvencije kombinacija vanjskih i unutarnjih čimbenika nazivaju mješovitim teorijama (npr. sociološki pravac u pozitivističkoj školi. ‘‘).

²⁰⁹ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 192.

²¹⁰ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 192.

²¹¹ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 192.

²¹² Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 167.

²¹³ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 193.

²¹⁴ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 193.

²¹⁵ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 194.

²¹⁶ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 194.

ponašanje²¹⁷, te se zalaže za uvođenje smrtno kazne²¹⁸ ističući da je za zločinca zločin ono što je za „normalnog“ čovjeka obavljanje svakodnevnog posla.²¹⁹ Garofalo je smatrao da ponašanjem ljudi upravlja i determinira ga više čimbenika, osobito oni psihološki, koje je nazvao tzv. „moralnim anomalijama“.²²⁰ On kaže da je ubojstvo prirodni zločin, odnosno kazneno djelo „*mala in se*“, kojim se teško povređuju temeljne vrijednosti civilnog društva²²¹, a njihove počinitelje, neadaptirane članove društva, koji pate od ozbiljnih moralnih anomalija, treba smrtno kazniti.²²² Pozitivisti H. Goddard i R. Dugdale, provodili su studije o tzv. „kriminalnim obiteljima“, prateći rodoslovlje unutar jedne obitelji kako bi provjerili da li potomci kriminalno ponašanje nasljeđuju od svojih delinkventnih predaka, a A. Binet tome dodaje da je glavni uzrok delinkventnog ponašanja slaboumnost, tj. nizak kvocijent inteligencije koja se prenosi kroz generacije.²²³ U okviru pozitivizma u dvadesetom stoljeću nastaju teorije o povezanosti tjelesnog tipa i delinkventnog ponašanja, pri čemu svakako valja spomenuti Kretschmerovu tipologiju ljudi na astenike, atletike i piknike,²²⁴ te Sheldonovu podjelu ljudi na ektomorfe, endomorfe, te mezomorfe u okviru kojih je pronašao najveći broj delinkvenata.²²⁵ U pozitiviste ubrajamo i Freudovu teoriju psihoanalize prema kojoj je najčešći uzrok delinkventnog ponašanja pojedinca nesvjesni konflikt iz najranijeg djetinjstva, ističući da se ličnost čovjeka sastoji od tri razine: ida, ega i super-ega.²²⁶

²¹⁷ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 195.

²¹⁸ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 195.

²¹⁹ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 194.

²²⁰ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 195.

²²¹ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 195. („Osim prirodnih zločina, među koje ubraja ubojstvo, prema Garofallu postoje i tzv. mala prohibita, neka lakša kaznena djela koja nisu univerzalno priznata kao prirodni zločini, već su to ponašanja koja su pravno zabranjena, ali čija moralna predbacivost nije tako neupitna, te kojima se povređuju kategorije kao što su javni red i mir.“).

²²² Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 196. („Za one koji pate od moralnog deficita, ali ipak ima nade da bi mogli postati korisnim članovima društva, on predlaže deportacije u udaljene krajeve radi otklanjanja moralnih anomalija i podizanja razine adaptibilnosti pojedinca životu u organiziranoj zajednici.“).

²²³ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 196. („Tako je, među tisuću članova obitelji delinkventice Ade Jukes, žene „sumnjiva morala“ i znatne „kriminalne karijere“, pronađeno 280 skitnica, 60 kradljivaca, 7 ubojica, 40 „sitnih“ prijestupnika, 40 oboljelih od veneričnih bolesti i 50 prostitutki.“).

²²⁴ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 196. („Astenici su uglavnom mršavi, uskih ramena i dugačkih ruku, atletici snažne muskulature i mišićavi, dok su piknici po tjelesnoj konstituciji osobe veće tjelesne težine sa širokim vratom i licem. Prema vrsti psihičkih poremećaja, piknici najčešće pate od manično-depresivne psihoze, a astenici i atletici od shizofrenije.“).

²²⁵ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 196. („U SAD-u je Kretschmerov pristup razvio William Sheldon (1898.-1977.) koji razlikuje ektomorfe, mezomorfe i endomorfe. Ektomorf je introvertirana osoba slabe tjelesne građe. Sasvim suprotno, mezomorf je ekstrovertirana osoba snažne muskulature s tendencijom agresivnog ponašanja. Endomorf prema tjelesnoj konstituciji uglavnom odgovara Kretschmerovom tipu piknika, veselog je duha, dobrog raspoloženja (ekstrovertiranost) no, za razliku od mezomorfa, nije sklon agresiji. Sheldon je najveći broj delinkvenata pronašao u kategoriji mezomorfa.“).

²²⁶ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 197. *Id* (ono) je oznaka za nagone koji funkcioniraju podsvjesno, super-ego (nad-ja) je društveni moral interioriziran

4.1.2. Ekološke teorije o uzrocima kažnjivih ponašanja

Glavni predstavnici ekoloških teorija bili su pripadnici tzv. Čikaške škole, tj. znanstvenici sa Sveučilišta u Chicagu. Pod ekološkim teorijama podrazumijevamo tri zasebna kriminološka pravca: 1.) teoriju socijalne dezorganizacije, 2.) teoriju kulturnog konflikta i 3.) teoriju simboličkog interakcionizma.²²⁷ Ekološke teorije su specifične po tome što, ubrajajući se u egzogene teorije, uzroke delinkventnog ponašanja ne nalaze u osobi počinitelja, već u okolini u kojoj on živi i koja oblikuje njegovo ponašanje.²²⁸ Temeljna postavka teorije socijalne dezorganizacije je da na delinkvenciju na određenom području utječe stupanj socijalne dezorganizacije, odnosno poštivanje normi koje su različite od društvenih konvencionalnih normi, a koje su specifične za određenu zonu grada i koje su nastale usporedo s procesom urbanizacije i promjenom načina života.²²⁹ Park i Burgess u svom su istraživanju odredili više različitih koncentričnih urbanih zona u Chicagu, od kojih svaka ima svoju vlastitu strukturu, organizaciju, norme i stanovništvo.²³⁰ Stopa kažnjivih ponašanja najveća je u tranzicijskoj zoni u kojoj su uvjeti života izrazito loši, životni standard je nizak, većina stanovništva je siromašna i neobrazovana, a unutar te zone postoje brojne zatvorene četvrti u kojima obitavaju određene etničke skupine migranata koji su u tu zonu donijeli niz svojih tradicionalnih normi, suprotnih konvencionalnim normama, što dovodi do socijalne dezorganizacije i posljedično, delinkvencije.²³¹ C. Shaw i H. McKay su uočili da zone najbliže gradskom centru imaju ujedno i najveći broj ostalih socijalnih problema, npr. visoku stopu smrtnosti kod novorođenčadi, veliki broj nedovoljno duševno razvijenih osoba itd.²³² Sampson i Groves smatraju da je socijalna dezorganizacija u određenom području posljedica simultanog postojanja četiri čimbenika: nizak ekonomski standard, pomiješanost različitih etničkih skupina, veliki stupanj mobilnosti unutar područja, te razorena ili disfunkcionalna obitelj.²³³ Prema teoriji kulturnog konflikta, svaka kultura oblikuje svoje vlastite norme

u svijesti pojedinca kroz proces odgoja i učenja, dok je ego (ja) karakter ličnosti koji se izgrađuje kroz neprestanu 'borbu' nagonskog i podsvjesnog (id) i socijalno korektivnog (super-ego).

²²⁷ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 199.

²²⁸ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 199. („Zbog naglašavanja odlučujućeg utjecaja koje na ponašanje pojedinca imaju kulturološke norme određene sredine, te zbog sukoba tih normi s normama dominantne kulture, ove se teorije u literaturi nazivaju još i teorijama kulturoloških devijacija.“).

²²⁹ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 199.

²³⁰ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 199.

²³¹ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 199.-200.

²³² Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 200. („Primarni sukob je „inicijalni sukob normi ponašanja između dvije kulture do kojeg dolazi u slučajevima bliskog socijalnog kontakta različitih kultura.“).

²³³ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 200.

ponašanja koje se od drugih kultura razlikuju, a takva razlikovanja dovode najprije do primarnog konflikta.²³⁴ Sellin je zaključio da čak i unutar jedne temeljne kulture postoji niz manjih međusobno različitih supkultura, između kojih dolazi do tzv. sekundarnog konflikta.²³⁵ Blumer kroz pravac simboličkog interakcionizma, pretpostavlja da je delinkvent u konfliktu s društvom jer je njegovo „pravo“ biti različit i ponašati se različito od općeprihvaćenih društvenih standarda, a delinkvencija je samo jedan od mogućih oblika ponašanja na koje pojedinac ima pravo.²³⁶

4.1.3. Teorija anomije

Teorija anomije dovodi u vezu socijalni status pojedinca i delinkventno ponašanje, a njezini predstavnici zalažu se za otklanjanje siromaštva, slabe obrazovanosti i drugih uzroka u društvu koji dovode do toga da pripadnici određenih društvenih skupina odabiru delinkventno ponašanje kao model prilagodbe stanju anomije.²³⁷ E. Durkheim drži da društvo ne konstruiraju pojedinci, već različite norme.²³⁸ On društvo uspoređuje s preciznim mehanizmom sata koje funkcionira stabilno i nesmetano dok na njegovim normama funkcioniraju njegove komponente (policija, pravosuđe, gospodarstvo, socijalni sustav itd.), a društvena promjena dovodi do „deregulacije“ koju naziva „*anomijom*“ u kojoj postojeće norme više ne ispunjavaju svoju funkciju i postaju disfunkcionalne.²³⁹ U tom stanju anomije, ljudi više ne znaju što mogu očekivati od sustava, odnosno jedni od drugih, pa se kriminal pojavljuje kao normalna pojava.²⁴⁰ Prema ovoj egzogenoj teoriji, anomija jest ta koja kao vanjski faktor izvan osobe pojedinca, dovodi do delinkvencije, pa je potrebno ponovnom uspostavom funkcionalnih normi izliječiti društvo, a ne pojedinca.²⁴¹ Merton kritizira i modificira Durkheimeovu teoriju jer tvrdi da je anomija stalno prisutna u društvu i to osobito

²³⁴ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 201.

²³⁵ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 201. („Tako se, primjerice, ubojstvo iz krvne osvete kao dužnost članova obitelji žrtve, te sasvim uobičajena i tradicionalna praksa na području Sicilije, Korzike i Kosova isprepliće i sukobljava s razvijenim normama modernog društva“).

²³⁶ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 201.

²³⁷ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 203.

²³⁸ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 203. („Pri tome, on razlikuje mehaničko, primitivno društvo koje se temelji na solidarnosti njegovih pripadnika, od organskog društva, koje je posljedica modernizacije i urbanizacije, a u kojem se međuljudski odnosi temelje na podjeli rada temeljem specijalizacije i ugovora koji pokazuje ljudima što se od njih u društvu očekuje i što oni mogu očekivati“).

²³⁹ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 203. („Prema Durkheimeovoj definiciji, anomija je stanje loma društvene normativne strukture, u kojem zbog nepostojanja ili nepoštivanja normi dolazi do raskoraka između proklamiranih ciljeva i mogućnosti njihove realizacije.“).

²⁴⁰ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 203.

²⁴¹ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 203.

među pripadnicima onih socijalnih slojeva koji zbog nedostupnosti legitimnih sredstava nisu u mogućnosti ostvariti društvene ciljeve na društveno prihvatljiv način, pa delinkvenciju koriste kao supstitut za ostvarenje tih ciljeva.²⁴² Merton razlikuje pet načina prilagođavanja anomiji nastaloj zbog ograničenog pristupa sredstvima za ostvarivanje društveno poželjnih i priznatih ciljeva: konformitet, inovacija, ritualizam, retreatizam, te pobuna.²⁴³ Thornberry i Farnworthove ipak smatraju da je odnos između socijalnog statusa počinitelja i delinkvencije mnogo kompleksniji i da uključuje i varijable kao što su rasa, obrazovanje, obiteljski status počinitelja i dr.²⁴⁴

4.1.4. Teorija etiketiranja

Prema teoretičarima ove egzogene teorije, koja se još naziva i teorijom socijetalne reakcije, pojedinac postaje delinkvent zbog toga što mu je društvo uspješno „naljepilo“ takvu etiketu.²⁴⁵ U procesu etiketiranja najvažniji je element tzv. „*master statusa*“, definiran kao *cit.: „prvo obilježje koje je od odlučujuće važnosti na kriminalnu publiku u određenju kriminalne etikete za određeno ponašanje“*.²⁴⁶ Teorija etiketiranja stoga naglašava da *cit.: „percepcija delinkvencije od strane kriminalne publike zbog osobitosti te prve reakcije (master status) onemogućava (ili unajmanje otežava) kritički odnos prema djelu i počinitelju“*²⁴⁷, odnosno spomenutu etiketu društvo „lijepi“ temeljem prvotne reakcije, a ostale okolnosti su u tom smislu akcidentalne.²⁴⁸ Tzv. retrospektivnom interpretacijom, javnost nastoji opravdati učinjeno etiketiranje pojedinca. Teoretičari teorije etiketiranja stoga negiraju značaj individualnih kriminogenih čimbenika, te ističu da je glavni uzrok

²⁴² Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 204. - 205.

²⁴³ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 206. („Za razliku navedenih modela model pobune znači odbacivanje društvenih ciljeva i institucionaliziranih sredstava i njihovu supstituciju novima. Osobe koje odaberu takav obrazac ponašanja su pobunjenici, revolucionari i sl.“).

²⁴⁴ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 206.

²⁴⁵ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 208. („Društvo je ono koje oblikuje pravila ponašanja i koje definira neko ponašanje kao delinkventno. Dakle, devijaciju i delinkvenciju stvara percepcija i reakcija društva na ponašanje kojim pojedinac odstupa od konformnih normi, a ne konkretni postupak pojedinca sam za sebe“).

²⁴⁶ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 208. („Naime, naša prva reakcija na počinitelje kaznenog djela ubojstva i teškog ubojstva biti će takva da ćemo ih percipirati i „etiketirati“ kao strašne i opasne, ekstremne krvnike, dok će naša percepcija počinitelja imovinskih delikata koje su počinili npr. ugledni direktori ipak biti nešto blaža, pa ćemo im u skladu s tim naljepiti i etiketu. Tako npr., za reakciju kriminalne publike u navedenom primjeru, „na prvu“ neće biti važna i bit će samo akcidentalna, okolnost da je počinitelj ubojstva isto možda počinio u prekoračenju granica nužne obrane i sl., dok je drugi počinitelj namjerno, planski i dugotrajno postupao radi pribavljanja imovinske koristi.“).

²⁴⁷ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 208.

²⁴⁸ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 208.

delinkvencije egzogeni, tj. da se nalazi u socijalnoj strukturi društva koje određuje etiketu ponašanja čovjeka. Lemert ističe kako u procesu etiketiranja postoje dvije različite faze: faza primarne i faza sekundarne devijacije.²⁴⁹ H. Becker smatra da se određenim osobama stavlja kriminalna etiketa od skupine vladajućih, tzv. „moralnih poduzetnika“ koji *cit.:* „*određuju pravila po kojima će živjeti svi pripadnici zajednice, pa oni koji ih se ne pridržavaju postaju odmetnici.*“²⁵⁰ On navodi da postoje četiri društvene skupine: prilagođeni građani koji se pridržavaju propisa i kojima ne prijete rizik od etiketiranja, pogrešno optuženi građani kojima je greškom dana etiketa delinkvenata, čisto devijantni tipovi koji zaslužno nose etiketu jer su odgovorni za primarnu devijaciju, te tajni delinkventi koji, iako su počinili kazneno djelo, nisu stigmatizirani jer se za to ne zna (tzv. fenomen tamne brojke).²⁵¹ Brojna su istraživanja dokazala da nakon što je nekoj osobi „naljepljena“ određena etiketa, ta osoba ju ne može lako eliminirati „normalnim“, tj. prilagođenim ponašanjem, pri čemu je posebno zanimljiv eksperiment proveden u psihijatrijskoj ustanovi u kojoj je osam, inače duševno zdravih osoba, glumilo da imaju simptome shizofrenije, da čuju halucinacije i glasove.²⁵² Nakon što su primljeni u psihijatrijsku ustanovu, tj. nakon što im je „naljepljena“ etiketa društveno bolesnih osoba, počeli su se ponovno ponašati „normalno“, no unatoč tome osoblje ih je i dalje nastavilo tretirati kao duševno bolesne osobe, a njihovo normalno ponašanje interpretirali su kao simptom pretpostavljene bolesti.²⁵³ Učinci procesa etiketiranja osobito su vidljivi u etiologiji maloljetničke delinkvencije i etiologiji povrata. Tako je Chambliss prateći razvoj dvije različite skupine maloljetnika: 1.) naizgled uzorne perspektivne odlikaše iz „dobrih“ obitelji koji su u stvarnosti bili problematični i noću vodili potpuno drugačiji život-uništavajući imovinu, provaljivajući u kuće, participirajući u tučnjavama i opijajući se, te 2.) one koji ni naizgled nisu bili uzorni i perspektivni, niti su dolazili iz dobrih obitelji, došao do zanimljivih zaključaka u prilog ovoj teoriji.²⁵⁴ Chambliss je utvrdio da u dvije godine promatranja niti jedan od mladića iz prve skupine nije bio uhićen niti osuđen zbog svog delinkventnog ponašanja, dok su mladići iz druge skupine često privođeni od strane policije

²⁴⁹ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 209. („*Ponašanje pojedinca koje je zabranjeno ili društveno predbacivo predstavlja primarnu devijaciju, a reakcija na takvo ponašanje (na primarnu devijaciju) jest sekundarna devijacija, odnosno postupak kojim društvo etiketom stigmatizira autora primarne devijacije.*“).

²⁵⁰ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 209.

²⁵¹ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 209. – 2010.

²⁵² Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 210.

²⁵³ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 210. („*Zanimljivo je, međutim, da ostali pacijenti sudionike eksperimenta nisu doživljavali kao bolesne osobe i bili su uvjereni da se radi o novinarima ili istraživačima.*“).

²⁵⁴ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 210. – 211.

zbog kršenja zakona.²⁵⁵ Unatoč institutu rehabilitacije, učinci „etiketiranja“ osobito su naglašeni i u etiologiji povrata (recidivizma). Vrlo je česta pojava da i nakon proteka roka rehabilitacije, raniji osuđenici koji su izašli iz zatvora teško nalaze posao, a reintegracija u društvo im je zbog etikete „delinkventa“ otežana, pa često upadaju u kriminalni povrat.²⁵⁶ Schwartz i Skolnick u svom su istraživanju navedeno i potvrdili, a rezultati tog istraživanja pokazali su da je samo jedan od većeg broja poslodavaca pokazao daljnji interes za zapošljavanje osuđivanog kandidata.²⁵⁷

4.1.5. Teorija difirencijalne asocijacije

Edwin Sutherland, kao njen začetnik, tvrdi da pojedinac kažnjivo ponašanje uči u interakciji i komunikaciji s pripadnicima određene (delinkventne) skupine, s time da najvažniju ulogu u tom učenju imaju odnosi pojedinca s najbližim krugom osoba,²⁵⁸ a osoba postaje delinkvent zbog toga što daje prednost motivima i opravdanosti kršenja zakona pred ponašanjem kojim se poštuje zakon.²⁵⁹ Ipak, on ističe da delinkvent nije svaki član određene skupine, već samo onaj koji je u komunikaciji sa starijim pripadnicima skupine preuzeo tehnike počinjenja KD i tehnike neutralizacije, tj. internog opravdanja počinjenja KD.²⁶⁰ Osim Sutherlanda, predstavnici ove teorije su i Cressey i Luckeball, a modificirao ju je D. Glaser koji joj je dodao određene endogene subjektivne čimbenike i tako predstavio njezinu varijantu u obliku teorije diferencijalne identifikacije.²⁶¹ Glaser ističe da upravo u tom endogenom elementu, posebnosti svakog pojedinca, leži odgovor na pitanje zašto samo neki, a ne svi pripadnici diferentne skupine postaju delinkventi, odnosno ističe da „uspješno uče“ samo oni članovi skupine koji se iz određenih endogenih razloga identificiraju s onima koji se delinkventno ponašaju.²⁶²

²⁵⁵ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 211.

²⁵⁶ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 211.

²⁵⁷ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 211.

²⁵⁸ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 213. („U početku Sutherland ističe da pravila ponašanja tzv. profesionalne supkulture, odnosno one grupe u kojoj pojedinac obavlja posao kao stalno zanimanje, skoro uvijek imaju primat pred sustavima vrijednosti i pravilima ponašanja temeljne kulture. Kažnjivo ponašanje pojedinac uči od drugih, a učenje kažnjivog ponašanja sastoji se od učenja tehnike počinjenja kažnjivog djela, bilo jednostavne, bilo složene, te od učenja posebnosti usmjerenja motiva, racionalizacije i navika.“).

²⁵⁹ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 213.

²⁶⁰ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 213.

²⁶¹ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 214.

²⁶² Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 214.

4.1.6. Teorija genetske predispozicije za kažnjivo ponašanje

Temelj ove endogene teorije je postojanje veze između raznih naslijeđenih, genetskih, endogenih čimbenika i kriminalnog razvitka.²⁶³ Christiansen i Mednick ustanovili su da je vjerojatnost da jednojajčani blizanac počini kažnjivo djelo 50% ako je njegov drugi blizanac delinkvent, dok je kod dvojajčanih ta vjerojatnost 20%.²⁶⁴ Mednick je, na temelju rezultata druge svoje studije, također zaključio da na delinkventno ponašanje djece i maloljetnika većeg utjecaja ima delinkvencija njihovih bioloških roditelja no usvojitelja, čime ističe nasljeđe kao prevalentan faktor u kriminogenezi.²⁶⁵ Interes za provođenje studija o kromosomskim aberacijama, postigao je vrhunac kada je 1966. godine kod zloglasnog serijskog ubojice medicinskih sestara, R.F.Specka, pronađen dodatni kromosom.²⁶⁶ U skladu s tim su rezultati Brunnerova istraživanja iz 1993. godine kojima je utvrđeno da su muške osobe u obitelji kod kojih je konstatiran deficit monoamin oksidaze skloni agresivnom ponašanju, počinjenju silovanja i podmetanju požara, a novije studije pokazale su da nedostatak tog enzima kod zlostavljane djece može biti prediktor kasnijeg kriminalnog ponašanja.²⁶⁷ H. Vartainen utvrdila je da kod uzorkovanih samoubojica i osuđenika za KD s elementima nasilja konstatirana niska razina serotonina u mozgu, što često dovodi do nekontroliranih izljeva bijesa i na najmanju provokaciju.²⁶⁸

4.1.7. Radikalna teorija

Predstavnici ove egzogene teorije kritiziraju tradicionalno shvaćanje delinkvencije u kriminologiji i redefiniraju je.²⁶⁹ Kao glavni postulat ističu da je kršenje normi samo posljedica nepravde tih normi, pa upravo te nepravde norme uspostavljene radi dominacije manjine nad obespravljenom društvenom većinom, same po sebi predstavljaju

²⁶³ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 216. („Prema konkretnom predmetu istraživanja teorija genetske predispozicije dijeli se na: 1.)studije s blizancima, 2.)istraživanja usvojene djece čiji su biološki roditelji bili delinkventi, 3.)studije kromosomskih aberacija (kromosomopatija), te 4.)istraživanja individualnih i/ili skupnih „kriminalnih gena“.“).

²⁶⁴ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 216.

²⁶⁵ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 216.

²⁶⁶ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 217. („Iako su kasnije provedena istraživanja indicirala da je takav dodatni kromosom povezan s visinom i niskim stupnjem inteligencije, veza između tog prekobrojnog kromosoma i kriminalnog ponašanja nije nepobitno dokazana, a pokušaji obrane okrivljenika temeljem takve aberacije, tj. dodatnih „kriminalnih gena“, propali su. Unatoč tome, dosadašnja istraživanja utvrdila su da disfunkcije nekih gena ili skupine gena mogu povećati rizik od antisocijalnog, impulzivnog pa i delinkventnog ponašanja.“).

²⁶⁷ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 217.

²⁶⁸ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 218.

²⁶⁹ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 220. („Platt navodi da definicija delinkvencije treba održavati stvarnost pravnog sustava utemeljenog na sili i privilegijama, te ona mora odgovarati interesima iskorištenih i obespravljenih.“).

„kriminalno ponašanje“.²⁷⁰ Radikalna kriminologija inspirirana je marksističkom ideologijom, te navodi da je kriminal izraz protesta obespravljenih pojedinaca protiv društva zasnovanog na klasnim podjelama, a svoje postavke temelji na statističkim empirijskim pokazateljima, koji pokazuju da većina delinkvenata pripada siromašnim i obespravljenim slojevima radništva.²⁷¹ Intelektualni uzori predstavnicima radikalne teorije krajem 60-ih godina dvadesetog stoljeća bili su F. Engels, K. Marx, W. A. Bonger, G. Rusche i O. Kirchheimer.²⁷² R. Quinney kao glavni predstavnik radikalne teorije, razlikuje kaznena djela represije i dominacije od kaznenih djela prilagođavanja,²⁷³ a nešto kasnije javljaju se i novi pravci u okviru radikalne kriminologije, kao što su lijevi realizam, anarhistička, mirotvorna, te postmodernistička kriminologija.²⁷⁴

4.1.8. Ostale kriminološke teorije

Cohen i Felson, kroz teoriju rutinske aktivnosti, objašnjavaju da je svakodnevni život obilježen nizom tzv. „rutinskih aktivnosti“, poput vožnje na posao i odlaska u školu,²⁷⁵ a nastupom društvene promjene, mijenja se i rutina, što dovodi do socijalne dezorganizacije, tj. stanja u kojem, kumulativnim djelovanjem motiviranog počinitelja, pogodne mete i nepostojanja odgovarajuće kontrole, delinkventno ponašanje postaje jedna vrsta prilagođene rutinske aktivnosti.²⁷⁶ Sykesova i Matzova teorija društvenih veza pretpostavlja da su pripadnici različitih supkultura povezani dominantnim sustavom vrijednosti, a tehnikama neutralizacije privremeno sklanjaju autoritet tih društvenih veza

²⁷⁰ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 220. („Uzrok delinkvencije jest društvena nejednakost, pa delinkvencija nije patološka pojava već izraz klasnog nekomformizma, a norme kojima se vrijeđaju politička prava, kao što su pravo na rad, ljudsko dostojanstvo i samoodređenje predstavljaju kriminal, navode supružnici Schwendinger.“).

²⁷¹ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 220. („Društvene promjene, kažu radikalisti, mogu se ostvariti samo revolucionarnim metodama, a jedan od najranijih rudimentarnih oblika pobune protiv siromaštva, obespravljenosti i klasne dominacije vide upravo u kršenju tih nepravdanih normi, tj. delinkventnom ponašanju.“).

²⁷² Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 221. („Engels je istaknuo vezu između siromaštva i kriminala, a W.A. Bonger bavio se odnosom ekonomskih uvjeta u primitivnom i suvremenom društvu i njihova utjecaja na kriminal.“).

²⁷³ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 222. („Kaznena djela represije i dominacije predstavljaju kriminal koji počinjavaju pripadnici privilegiranih klasa, oligarhija, radi očuvanja svog elitnog položaja u društvu, pa u njih ubrajamo ubrajamo kaznena djela kontrole (prekorčenja zakonskih ovlaštenja policije i tijela kaznenog pravosuđa), kaznena djela izvršnih organa (razne afere, ratni zločini, pa i državni terorizam), te kaznena djela gospodarske dominacije (onečišćenje okoliša, monopolizam i sl.). S druge strane, kaznena djela prilagođavanja čine pripadnici obespravljene i iskorištavane društvene većine. Činjenjem takvih djela oni se adaptiraju, da bi opstali u takvom „predatorskom“ društvu koje ih iskorištava i ugnjatava, pa kriminal koji oni čine predstavlja reakciju na takvo iskorištavanje i sastavni je dio „klasne borbe“ protiv takve nepravde kapitalističkog društva i ugnjetavanja.“).

²⁷⁴ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 222.

²⁷⁵ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 225

²⁷⁶ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 225.

kako bi se počinilo kazneno djelo.²⁷⁷ Hirschi negira motivaciju počinitelja kao kriminogeni faktor, te kaže da su ljudi prirodno sebični i determinirani u svom ponašanju isključivo zadovoljenjem vlastitih interesa i potreba, u čemu ih sprječavaju jedino mehanizmi društvene kontrole.²⁷⁸ Stoga je uzrok delinkventnog ponašanja slabljenje mehanizama društvene kontrole, odnosno njezinih četiri temeljnih obilježja - pripadnosti, angažiranosti, predanosti i povjerenja.²⁷⁹ Teorija supkultura smatra da do razvoja supkultura (npr. maloljetničke bande, getoizirane skupine po rasnoj ili etničkoj pripadnosti, zatvoreničke supkulture itd.) unutar dominantne kulture dolazi kad se osobe osjećaju izolirano ili odbačeno od svih događanja u dominantnoj kulturi, pri čemu je njihov način života bitno različit od pripadnika dominantne kulture.²⁸⁰ Tardeova teorija imitacije pretpostavlja da je ponašanje (i kriminalno) posljedica imitiranja drugih koji se na socijalnoj ljestvici nalaze iznad njih, čime se s njima kao svojim uzorima identificiraju, što predstavlja vrstu obrambenog mehanizma kojim imitator nastoji ublažiti posljedice frustracijskog konflikta uzrokovanog zbog nemogućnosti imitatora da zadovolji svoje potrebe.²⁸¹ Pored toga, razvile su se i brojne kriminološke teorije koje daju doprinos boljem razumijevanju ženske delinkvencije.²⁸²

²⁷⁷ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 225.

²⁷⁸ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 225.

²⁷⁹ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 225. - 226. („Rizik od delinkvencije bit će manji što je društvena kontrola veća, odnosno što je veća prisutnost njezinih prethodno navedenih četiri elemenata.“).

²⁸⁰ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 226. („Prema Milleru, posebna vrsta jest supkultura nasilja koja smatra da je u rješavanju određenih društvenih problema i situacija opravdana uporaba sile, a svrha delinkventnog ponašanja jest da se njime iskaže otvoreni prijezir prema normama i vrijednostima vladajuće, dominantne kulture.“).

²⁸¹ Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 226. – 227. („Imitacija je društveno prihvatljiva i poželjna samo ako se osoba identificira i imitira s uzorom čije je ponašanje društveno korisno. Nažalost, čest je slučaj da se osoba, vrlo često maloljetnik, kroz postupak imitacije identificira s osobom čije je ponašanje društveno neprihvatljivo, nepoželjno ili čak opasno, pa tada imitacija postaje bitan kriminogeni faktor.“).

²⁸² Derenčinović, D.; Getoš, A. - M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008., str. 225. („Valja spomenuti Feimanovu i Naffine-ovu teoriju ekonomske marginalizacije, teoriju radikalne feminističke kriminologije čiji su predstavnici Griffin, Smart i Dobash, te Chapmanovu liberalnu verziju feminističke kriminologije koja se zalaže za jednakost žena i njihovu potpuniju kaznenopravnu zaštitu.“).

5. ZAKLJUČAK

Unatoč stereotipima i predrasudama koje prate Balkan, prema rezultatima tzv. „Balkan Homicide Study“, istraživanja koje je vodila profesorica Anna - Maria Getoš Kalac, jasno je da „nasilje u baru“ i „lopovsko nasilje“ nije najviše zastupljeno. Upravo suprotno, Balkanski počinitelji (smrtonosno) nasilje u pravilu čine u intimnom, privatnom okruženju, prema osobama koje dobro ili vrlo dobro poznaju, a svoje djelo su većinom unaprijed isplanirali. Počinitelji ubojstava u RH i na Balkanu u pravilu su punoljetne osobe koje su u vrijeme počinjenja djela imale od 29 do 59 godina života, a nerijetko su to i osobe starije od 59 godina života. Najčešće žrtve su počiniteljeve bliske osobe, njegovi prijatelji i poznanici, a često je i nasilje između članova obitelji, osobito između intimnih partnera. Najveći udio (smrtonosnog) nasilja, prema BHS studiji i recentnim službenim statistikama za Republiku Hrvatsku čini ono od strane muškarca prema muškarcu. Počinitelj je u pravilu muškarac slabog socijalnog statusa i niskog stupnja obrazovanja, agresivnih crta ličnosti i slabe tolerancije na frustraciju. Iako žene mnogo rjeđe čine nasilje nego muškarci, one ga uglavnom čine prema muškarcima, najčešće prema svom intimnom partneru. Kako dovršena, tako i pokušana ubojstva na Balkanu u pravilu se odvijaju u ruralnim sredinama, u večernjim satima od 18:00 do 24:00 h, na privatnim lokacijama, pri čemu su žrtve najčešće osobe koje počinitelj poznaje, ona su u pravilu počinjena planirano, te obično nisu uključivala seksualnu komponentu, niti su počinjena na osobito okrutan način. Podaci Državnog zavoda za statistiku i Ministarstva unutarnjih poslova pokazuju da je posljednjih godina najveći broj počinitelja na koncu osuđen za temeljni oblik kaznenog djela ubojstva iz čl.110. KZRH, dok je manji broj počinitelja osuđen za počinjenje KD teškog ubojstva, a samo neznatan broj djela kvalificiran kao privilegirano ubojstvo, odnosno usmrćenje prema čl. 112. KZRH. Od privilegiranih oblika ubojstava, najčešće na Balkanu jest ono počinjeno na mah, prema rezultatima Studije ubojstava na Balkanu. Najveći broj prijavljenih ubojstava zabilježen je od strane PU Zagrebačke županije, a osim Zagreba, prema broju evidentiranih nasilnih smrti posljednjih godina ističe se i Split. Statistike za 2022. godinu pokazuju da se osuđenicima za počinjenje KD ubojstva, u RH praktički beziznimno izriče kazna zatvora, međutim, obično u trajanju od 2 do 5 godina, dakle ispod propisanog zakonskog minimuma, pa ne čudi nezadovoljstvo javnosti i sumnja u pravilan i zakonit rad hrvatskog pravosuđa. Utjecaj pri počinjenju ubojstava u nekim slučajevima odigrala je *tempore criminis* alkoholiziranost na strani počinitelja i/ili žrtve. Iako je vatreno oružje, osobito ono nelegalizirano, kao ostavština ratnog naslijeđa diljem Europe, pa tako i Balkana, često sredstvo počinjenja (smrtonosnog) nasilja,

BHS studija zabilježila je da je ono ipak najčešće počinjeno hladnim oružjem. Unatoč činjenici da je Balkan regija niskog kriminala u komparaciji s ostatkom Europe i svijetom, stope ubojstava u RH i na Balkanu su, iako posljednjih godina u padu, iznadprosječno visoke. Rezultati BHS studije pokazali su da postoji očiti paradoks u pogledu smrtonosnog nasilja na Balkanu, tzv. Balkanski paradoks nasilja. U jednu ruku, statistike pokazuju da se u odnosu na ostale dijelove Europe, Balkan ne ubraja u regiju visokog kriminala i pojavljuje se kao puno sigurnija regija u smislu uličnog i urbanog nasilja. S druge strane, statistika pokazuje veću stopu smrtonosnog nasilja, tj. ubojstava na Balkanu nego u drugim dijelovima Europe.²⁸³ U kontrastu s navedenim, iako RH bilježi padajući trend u broju prijavljenih ubojstava, broj kaznenih djela protiv života i tijela i ukupni kriminal u porastu su. Ubojstvo, kao i nasilje općenito, predstavljaju i jedan od najvećih problema na globalnoj razini, gdje prednjače države Latinske Amerike i Karibi. Brojne etiološke teorije pokušale su naći odgovor na pitanje zašto je tome tako, pa kao uzrok kažnjivog ponašanja spominju različite okolnosti. Dok endogene teorije uzrok počinjenja kažnjivih ponašanja traže u samom počinitelju, egzogene teorije smatraju da je uzrok u okolini počinitelja, a kombinaciju oba spomenuta elementa u etiologiji delinkvencije ističu mješovite teorije. Činjenica je da je počinjenjem kaznenog djela ubojstva, koji god njegov uzrok i pojavni oblik bio, počinjeno nasilno, strašno i smrtonosno kazneno djelo, a život drugog čovjeka je ugašen zauvijek. U potpunosti prodrijeti u kompleksan mozak ubojice i naći logično rješenje i smisao njihovih radnji, još i danas ostaje fenomen koji nas intrigira, ali i vječna misterija na koju apsolutan odgovor nije pronađen.

6. POPIS KORIŠTENE LITERATURE

6.1. Knjige korištene u radu:

Cvitanović, L.; Derenčinović, D.; Dragičević Prtenjača, M.; Maršavelski, A.; Munivrana Vajda, M.; Roksandić Vidlička, S., *Kazneno pravo-posebni dio*, Zagreb, 2017.

Derenčinović, D.; Getoš, A.-M., *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*, Zagreb, 2008.

Getoš Kalac, A.-M., *Violence in the Balkans: First findings from the Balkan Homicide Study*, New York, 2021.

Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L., *Kazneno pravo-opći dio II (Kazneno djelo i kaznenopravne sankcije)*, Zagreb, 2017.

6.2. Propisi korišteni u radu:

Kazneni zakon, NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, na snazi od 01.01.2023.g.

Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.

6.3. Internetske stranice korištene u radu:

<https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=62917> *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., posljednji put pristupljeno 13.3.2023.g.

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00146/default/map?lang=en>, posljednji put pristupljeno 12. svibnja, 2023. g.

<https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2014IKzB379A4> , presuda VSRH u predmetu Kž 379/14-4, sudska praksa.

<https://www.iusinfo.hr/sudska-praksa/VSRH2003IKzB937A5> , presuda VSRH u predmetu Kž-937/03-5, sudska praksa.

<https://www.liberal.hr/ubojstva-stopa-ubojstava-femicid-obitelj-sigurnost-stanje-sigurnosti-mediji-212>

https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2022/Statisticki_pregled_2021_Web.pdf,

Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2021. godini, MUP, Glavno tajništvo, Služba za strateško planiranje, statistiku i unaprjeđenje rada, Zagreb, travanj, 2022., str. 1. – 174., posljednji put pristupljeno 13. svibnja, 2023. g.

https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2023/Statisticki_pregled_2022_web%20prelim.pdf, *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2022. godini*, MUP, Glavno tajništvo, Služba za strateško planiranje, statistiku i unaprjeđenje rada, Zagreb, veljača, 2023., str. 1- 175., posljednji put pristupljeno 1. lipnja, 2023. g.

<https://proleksis.lzmk.hr/6635/>, *Proleksis*, online enciklopedija, posljednji puta pristupljeno 25. travnja, 2023. g.

https://reliefweb.int/report/world/global-study-homicide-2019?gclid=Cj0KCQjwsIejBhDOARIsANYqkD05nkyW1xWf4qOKWa8YG-IssSW2UAyk9MWxFX1svfq77n4LgWLTaj8aAmMgEALw_wcB, posljednji put pristupljeno 10. svibnja, 2023. g.

https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0101_2022.px&px_path=Pravosudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=0bd8ed30-04b7-427b-b06a-738c93649b1d, Državni zavod za statistiku, T.01.01. Prijavljeni punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima, spolu i vrsti odluke u 2022.

https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0201_2020.px&px_path=Pravosudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=f9ebc959b-b474-4854-84aa-b8c4a926ee3f, T.02.01. Punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima, spolu, pokušaju i vrsti odluke u 2020. i 2021.

https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0301_2022.px&px_path=Pravosudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=0bd8ed30-04b7-427b-b06a-738c93649b1d, Državni zavod za statistiku, T.03.01. Osuđeni punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima, spolu, pokušaju i izrečenim kaznama i drugim mjerama u 2022.

https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0303_2022.px&px_path=Pravosudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=1d7970ce-f167-4b17-a878-b274e06cba6d, DZS, T.03.03. Osuđeni punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima, stjecaju i sudioništvu, ranijim osudama, oduzimanju imovinske koristi, oduzimanju predmeta, sporednoj novčanoj kazni i radu za opće dobro u 2022.

https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0304_2022.px&px_path=Pravosudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=

[Obd8ed30-04b7-427b-b06a-738c93649b1d](https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0306_2022.px&px_path=Pravosudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=1d7970ce-f167-4b17-a878-b274e06cba6d), Državni zavod za statistiku, T.03.04. Osuđeni mlađi punoljetni počinitelji prema kaznenim djelima i izrečenim kaznama i drugim mjerama u 2022.

https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0306_2022.px&px_path=Pravosudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=1d7970ce-f167-4b17-a878-b274e06cba6d, Državni zavod za statistiku, T.03.06. Osuđeni punoljetni počinitelji prema grupama kaznenih djela, spolu i školskoj spremi u 2022.)

https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0307_2022.px&px_path=Pravosudje_kaznena_punoljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=4bb11d62-b8e1-4519-918b-cd5db28204d9, Državni zavod za statistiku, T.03.07. Osuđeni punoljetni počinitelji prema grupama kaznenih djela, državljanstvu i bračnom stanju u 2022.

https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=T0608_2022.px&px_path=Pravosudje_kaznena_maloljetni&px_language=hr&px_db=Pravosudje&rxid=14d37553-387d-452d-9be2-f9520e54b575, Državni zavod za statistiku, T.06.08. Osuđeni maloljetni počinitelji prema kaznenim djelima, spolu i izvršenim godinama života u 2022.

[https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=CITY_Tablica_15.px&px_path=Subnacionalne%20statistike_2015%20i%20dalje_Grad%20\(CITY\)&px_language=hr&px_db=Subnacionalne%20statistike&rxid=d7433185-49f4-45bf-b534-3a1f173e254e](https://web.dzs.hr/PXWeb/Table.aspx?layout=tableViewLayout1&px_tableid=CITY_Tablica_15.px&px_path=Subnacionalne%20statistike_2015%20i%20dalje_Grad%20(CITY)&px_language=hr&px_db=Subnacionalne%20statistike&rxid=d7433185-49f4-45bf-b534-3a1f173e254e), Državni zavod za statistiku, Tablica 15. Broj nasilnih smrti

<https://www.who.int/news/item/22-11-2002-who-urges-governments-to-take-action-to-reduce-violence-against-women>, „WHO world report on violence and health, 22. studenog, 2002. g., Izvješće WHO-a, posljednji put pristupljeno 10. svibnja, 2023. g.

<https://www.who.int/news/item/03-10-2002-first-ever-global-report-on-violence-and-health-released>, „The world report on violence and health“, Izvješće WHO-a, 3. listopada, 2002. g., Geneva, posljednji put pristupljeno 11. svibnja, 2023. g.

<https://www.who.int/news/item/10-12-2014-new-study-highlights-need-to-scale-up-violence-prevention-efforts-globally>, „The global status report on violence prevention 2014.“, Izvješće WHO-a, 10. prosinca, 2014. g., Geneva, posljednji put pristupljeno 11. svibnja, 2023. g.

<https://hr.wikipedia.org/wiki/Ubojstvo>, posljednji put pristupljeno stranici 10. ožujka, 2023.g.

6.4. Znanstveni članci i drugi izvori korišteni u radu:

Getoš Kalac, A.-M.; Šprem, P.; Šimunić, N.; *Anatomija i geografija nasilja u Hrvatskoj i u europskom kontekstu*, urednik: Cajner-Mraović, I.; Kondor Langer, M., znanstveni rad,

Zbornik radova VII. međunarodne znanstveno-stručne konferencije Visoke policijske škole „Razumijevanje novih sigurnosnih izazova“, br.1., Zagreb, 2020., str.1.-554.

Herceg Pakšić, B., *Zakonska regulacija i pravna priroda prekoračenja granica nužne obrane kao ispričavajućeg razloga de lege lata et de lege ferenda*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 22, br. 1, 2015. g., izvorni znanstveni članak, str. 125. – 151., str.125.

Naumovski, M.; Svedrović, M., *Kaznena djela protiv života i tijela*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol.17., br. 2, 2010. g., stručni članak, str.581.-596., str.586.

Škrtić, Dražen, *Ovlast na uporabu sile kao razlog isključenja protupravnosti*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol.15., br. 1, 2008. g., str. 255. – 282., str. 258.

Vuletić, I., *Kazneno djelo ubojstva u hrvatskom zakonodavstvu i sudskoj praksi*, znanstveni članak, međunarodna recenzija, Harmonius: Journal of legal and social studies in South East Europe, vol. 7, 2018. g., str. 327.-343.